

tuerūt: id ē curioſi⁹ adūterūt ⁊ qz impudēs
 motus volūtatī arbitrio reſiſtebat pūden
 da tēxerūt: quomō eſſent filioſ p̄pagaturi ſi
 ut creati fuerāt ſine p̄uaricatōe manſiſſent.
 Sed quia ⁊ liber iſte claudendus eſt. nec tā
 ta iſta queſtio in ſermonis anguſtias coar
 tanda: in eum qui ſequitur omodiore diſpo
 ſitione differtur.

Explicit liber. xiiij.
Incipiūt capla libri decimi q̄re

De inobediētiam primi hominī in ſecūde
 mortis p̄tēnate m̄rituros fuiſſe niſi mul
 tos dei gratia liberaret .i.
De vita carnali que non ex corpis tm̄ ſz eē
 ex animi ſit iſtelligenda vicijſ .ij.
De peccati cauſam ex anima non ex carne pro
 diſſe: et corruptionem ex peccato otractam
 nō peccatum eſſe ſed penam .iiij.
Quid ſit ſecundum hominem q̄due ſecūduz
 deum viuere .iiij.
Quod de corpis animeqz natura toletabili
 or quidem platonicoꝝ q̄ manicheoꝝ ſit
 opinio ſed et ipi reprobātur: qm̄ vicioꝝum
 cauſas nature carnis aſcribunt. .v.
De qualitate voluntatis humane ſub cuius
 iudicio affectiones animi aut prauē habent
 aut recte .vi.
Amoꝝ ⁊ delectatōez indifferēter ⁊ i bono ⁊
 i malo apud ſacras literas inueniri .vij.
De tribus p̄turbatōnibz q̄s in aīo ſapiētis
 ſtopci eē voluerūt: excluſiſ dolore ſiue triſti
 cia quā virt⁹ animi ſentire nō debeat .viij.
De p̄turbatōnibus animi: quarum affect⁹
 rectos habet vita iuſtoruz .ix.
An primos homines in paradifo oſtitutos
 nullis p̄turbationibus priuſq̄ deliquerit af
 fectos fuiſſe credendum ſit .x.
De lapſu p̄mi hominī in quo bene odita natu
 ra ē: nec p̄ niſi a ſuo auctore reparari .xi.
De q̄litate p̄mi hoīs peccati admiſſi .xij.
Quod in p̄uaricatione ade opus maluz vo
 luntas p̄ceſſit mala .xiiij.
De ſuperbia tranſgreſſionis. que ipſa fuit
 tranſgreſſione deterior .xiiij.
De iuſticia retributionis: quam primi homi
 nes p̄ ſua inobediētia receperunt .xv.
De libidinis malo cuius nomen cum multif
 tis vicijs congruat p̄rie tamē moribus ob
 ſcenis corporis aſcribitur .xvi.
De nuditate p̄moꝝ hominū quam poſt pec
 catum turpem pudendamqz viderūt .xvii.
De pudore concubitus non ſoluz vulgari ſz
 etiam coniugali .xviii.
Quod partes ire atqz libidinis tam vicioſe

moūentur: ut eas neceſſe ſit frenis ſapiētie
 cohiberi que in illa ante peccatum nature ſa
 nitate non fuerunt .xix.
De vaniſſima turpitudine cimicoꝝ .xx.
De benedictōne multiplicande fecunditatis
 huane aī peccatū quā p̄uaricatio nō adime
 ret ⁊ cui libidinis moribz acceſſerit .xxi.
De copula cōiugali a deo primitus inſtitu
 ta atqz benedicta .xxii.
An etiam in paradifo generandum fuiſſz ſi
 nemo peccaſſz: vel verū otra actū libidinis p̄u
 gnatura illic fuiſſz traditō caſtitatis .xxiii.
Quod infontes homines et merito obediē
 tie in paradifo permanentes genitalibz mē
 bris fuiſſetn vſuri ad generatōnez plis: ſic
 ceteris ad arbitriū volūtatī .xxv.
De vera beatitudine quam temporalis vita
 non obtinet .xxvi.
Quod felicitas in paradifo viuētium ſine eru
 beſcēdo appetitu generandi officiū creden
 da ſit implere potuiſſe .xxvii.
De peccatoribz ⁊ angel ⁊ hoībz q̄z puerſi
 tas nō p̄turbat p̄uidētiam dei .xxviii.
De qualitate duarum ciuitatuz terrene at
 qz celeſtis .xxviii.

Explicit capitula libri. xiiij.
Incipit liber. xliij. Ca. i.

Diximus iam in ſuperio /
 ribus libris ad humanū
 genus non ſoluz nature
 ſimilitudine ſociandū ve
 rum etiaz quādā cogna
 tōnis neceſſitudine i vni
 tatem deordem pacis vinculo colligandum
 ex vno homine deū voluiſſe inſtituere hoies
 neqz hoc genus fuiſſe in ſingulis q̄buſqz mo
 riturum niſi duo p̄mi quoz creatus eſt vnus
 ex nullo. alter ex illo. id inobediētia meru
 iſſent: a quibz admiſſum eſt tam grande pec
 catum ut in deterius eo natura mutaret hu
 mana etiam in poſteros obligatōe peccati.
 et mortis neceſſitate tranſmiſſa. mortis autē
 regnū in homines vſqz adeo dñatum eſt: ut
 omnes in ſecūdam q̄z mortem cuius nullus
 eſt finis. pena debita p̄cipites ageret niſi in
 de quōſdam indebita dei gratia liberaret ac
 p̄ hoc factum eſt. vt cū tot tāteqz gentes. p̄
 terraz orbem diuerſis tribubz moribusqz vi
 uentes multiplici linguaz. armoz. veſtium
 ſint varietate diſtincte. non tamen amplius
 q̄ duo quedam genera humane ſocietatis
 exiſterent: quas ciuitates duas ſecūdū ſeri
 pturas noſtras merito appellare poſſumus.
 Vna q̄pp eſt hoim ſcōm carne altera ſcōm

Spiritum viuere in sui cuiusq; generis pace
 volētū: et cum id qđ expetūt assequētur in
 sui cuiusq; generis pace viuētū. **Ca. ii.**
DRius ergo videndum est qđ sit secūdu
 carnem viuere: qđ secūdu spm̄ viuere.
 Quisquis em̄ hoc quod diximus p̄ma frō
 te inspicit. vel non recolens vel minus aduer
 tens. quēadmodū septure sancte loquāt p̄
 test putare p̄hos qđem epicureos scđm car
 nem viuere. quia sūmum bonum hōis in cor
 poris voluptate posuerūt. et si q̄ alij sunt. qui
 quoquo mō corporis bonū sūmū bonum esse
 hominis opinati sunt et eoz omne vulgus q̄
 nō aliquo dogmate. vel eo mō p̄stantur. sed
 p̄clius ad libidinem nisi ex voluptatibz q̄s
 corporeis sensibus capiūt gaudere nesciunt
 stoycos autem q̄ sūmū bonum hominis in
 animo ponūt. scđm spm̄ viuere: quia et homi
 nis animus qđ est nisi spiritus. Sed sicut lo
 q̄tur septura diuina. scđz carnem viuē vtri
 q; mōstratura: carnēq; appellat nō solū cor
 pus terreni atq; mortalis animātis. veluti
 cū dicit nō omnis caro eidez caro. alia qđem
 hominis. alia autē caro pecoris. alia voluerū
 alia piscium. sed aliis multis modis significa
 tione huius nominis vtitur. inter q̄s varios
 locutionis modos. sepe etiam ipm̄ hominē id
 est naturam hominis carnē nūcupat. modo lo
 cutionis a parte totum significās. quale est
 ex operibus non iustificabitur omnis caro.
 Quid em̄ voluit itelligi nisi omnis homo. **Qđ**
 apti? paulo post ait. In lege nemo iustifica
 bitur. Et ad galathas. Sciētes autem quia
 nō iustificabitur homo ex opibus legis. **Pe**
 cūduz hoc itelligitur et verbum caro factū
 est. id est homo. Quod nō recte accipiētes q̄
 dam putauerūt cristo hūanam animāz defu
 isse. Sicut em̄ a toto pars accipitur ubi ma
 rie magdalene verba in euāgelio dicūtur di
 cētis. tulerūt dominū meū et nescio ubi posu
 erūt eum cum de sola cristi carne loq̄retur.
 quē sepulchrum de monumēto putabat abla
 tum: ita apte totus. carne nominata intelli
 gitur homo sicut ea sūt q̄ supra omemoraui
 mus. Cum igitur multis modis q̄s p̄serua
 ri et colligere lōgum est diuina scriptura nū
 cupet carnem: qđ sit secūdu carnem viuere
 quod p̄fecto malum est. cū ip̄a carnis natu
 ra nō sit malū. ut indagare possumus inspici
 amus diligēter illum locū epistole pauli apo
 stoli quaz sc̄psit ad galathas. ubi ait. mani
 festa sunt autem opera carnis: q̄ sunt forni
 catōes. immūdicie luxuria. ydoloz. seruitus
 veneficia. inimicicie. detēōes. emulatōes ani
 mositates. dissensionēs. hereses. inuidie. ebrie
 tates commessatōes. et his similia que p̄redi

co vobis sicut p̄dixi: quia qui talia agūt re
 gnūm dei nō possidebūt. **Iste** totus epistole
 apostolice locus quātum ad rem p̄sentēz sa
 tis esse videbitur consideratus poterit hāc dis
 soluere q̄stionem: qđ sit secūdu carnem vi
 uere. In operibus nāq; carnis que manife
 sta esse dixit. eaq; commemorat. a damnauit
 nō illa tm̄ inuenimus que ad voluptatem p̄
 tinēt carnis. sicut sunt fornicatōes. immūdi
 cie. luxurie. ebrietates omessatōes: veruz ec
 illa quibus illa animi vicia demōstrāt a vo
 luptate carnis aliena. Quis em̄ seruitutem
 q̄ ydolis exhibetur. veneficia. inimicicias. detē
 tiones. emulationēs animositates. dissensio
 nes. hereses. inuidias. nō potū itelligat ani
 mi vicia eē q̄ carnis: quādo quidem fieri po
 test. ut p̄pter ydolatriam vel heresis alicuius
 errorem a voluptatibz corporis temperetur
 et tm̄ etiam tūc homo q̄uis carnis libidines
 otinere atq; cohibere videatur. secūduz car
 nem viuere. hac apostolica auctoritate con
 uincitur. et in eo q̄ abstinet a voluptatibus
 carnis damnabilia opera carnis agē demon
 stratur. Quis inimicicias non in aio habeat
 aut quis ita loquitur: ut inimico suo vel quē
 putat inimicum dicat malaz carnē ac nō po
 tius malum animū habes aduersum me. **Do**
 stre mo sicut carnalitates ut ita dicā si quis
 audisset non dubitaretur carni tribuere: ita
 nemo dubitat aioitates ad aim̄ prinē. **Cur**
 ergo hec omnia et his similia doctor gētū in
 fide et veritate opa carnis appellat: nisi quia
 eo locutionis modo quo totum significatur
 a parte ipsum hominem vult nomine carnis
 itelligi. **Capitulum. iii.**
Quod si quisq; dicit carnem causam eē
 in malis opibus quozūcunq; viciorum eo q̄
 aia carne affecta sic viuūt: p̄fecto non vni
 uersam hominis naturāz diligēter aduertit
 Nam corpus qđem corruptibile aggrauat
 aiam. **Vnde** etiam idem ap̄tus agēs de h̄ cor
 ruptibili corpe de quo paulo an̄ dixerat. et si
 exterior homo noster corrūpitur. scimus in
 quit quia si terrena nostra domus habitatō
 nis dissoluatur edificatōem habemus ex deo
 domū nō manufactā eternam in celis. et em̄
 in hoc ingemiscimus habitaculuz nostrum
 qđ de celo est sup̄indū cupiētes. si tamē in
 duti nō nudī inueniamur. et em̄ qui sumus i
 hac habitatōe ingemiscimus grauari. i quo
 nolumus spoliari sed sup̄uestiri. ut absorbea
 tur mortale a vicia. **Et** adgrauamur q̄ cor
 ruptibili corpe et ipius adgrauatōis causaz
 nō naturam substantiamq; corpis sed ei9 cor
 ruptōem sciētes nolumus corpe spoliari sed
 eius immortalitate vestiri. **Et** tunc em̄ erit:

sz quia corruptibile nō erit: nō aggrauabit
 Aggrauat ergo nūc aiām corpus corrupti-
 bile. et deprimat terrena inhabitatio sensum
 multa cogitātem. Verūtamē q̄ omnia mala
 aie ex corpore putāt accidisse in errore sunt
 Quāuis em̄ virgilius platonicam videat lu-
 culētis versibus explicare sententiā dicens
 igneus est ollis vigor et celestis origo. semi-
 nibus. quātum nō noxia corpora tardāt. ter-
 reniq; ebētāt artus moribundaq; membra:
 omnesq; illas notissimas quatuor animi peur-
 batōes. cupiditatem. timorē. leticiā. tristi-
 ciam. quasi origines omniū peccatorū atq;
 viciōrum volēs intelligi. ex corpore accidere
 subiūgat et dicat: hinc metuūt cupiūtq; do-
 lēt gaudentq; nec auras suspiciūt. clausē te /
 nebris et carcere ceco: tñ aliter se habet fidel
 nostra. Nam corruptio corpis q̄ aggrauat
 aiām nō peccati p̄mi est causa sed pena: nec
 caro corruptibilis aiām peccatricem. sz aiā
 peccatrix fecit esse corruptibilem carnē. Ex
 q̄ corruptione carnis. licet existant quedaz
 incitāmēta viciōz ipā desideria viciosa. non
 tamē omnia vite inique vicia tribuēda sūt
 carni: ne ab hijs omnib; purgenus dyabo-
 lum q̄ nō habet carnem. Et si em̄ dyabolus
 fornicator vel ebriosus. vel si qd̄ huiusmodi
 est malum quod ad carnis pertinet volupta-
 tes nō potest dici: cū sit etiā talium pecca-
 torū suātor. et instigator occultus. est tamē
 maxime superbus atq; inuidus. q̄ illum vici-
 ohas sic obtinuit. ut ppter hāc esset in car-
 ceribus caliginosis hūius aeris eterno sup-
 plicio destinatus. Hec autem vicia q̄ tenēt
 in dyabolo principatum carni tribuit apo-
 stolus quā certū est dyabolum nō habere. di-
 cit em̄ inimicias. otentōnes. emulatōnes.
 animositates. inuidias. opera esse carnis: q;
 rum oim̄ malorum caput atq; origo supbia
 est: que sine dubio regnat in dyabolo. Quis
 autem illo est inimicior sanctis. Quis adū-
 sus eos otenciosior. aiosior et magis emulus
 atq; inuidus inuenitur. Et hec omnia cum ha-
 beat sine carne. quomō sunt ista opera car-
 nis: nisi quia opera sunt hominis. quem sicut
 dixi nomine carnis appellat. Nō em̄ habent
 do carnem quā nō habet dyabolus. sed viuē-
 do secūdū seipm̄ hoc est secūdū hoīem factus
 homo similis dyabolo: quia ille secūdū seipm̄
 viuere voluit qm̄ in veritate nō stetit ut non
 de dei sed de suo mēdaciū loqueretur. qui nō
 solum mēdax vtz etiā mēdaciū pater ē. Pri-
 mus mētutus quippe est et a quo peccatū ab
 illo cepit esse mēdaciū. **Ca. iiii.**

Quam ergo viuuit homo secūdū hominem
 nō secūdū deum similis est dyabolo: qz

nec angelo secūdū angelū sed secūdū deū vi-
 uendū fuit ut staret in veritate: et veritatem
 de illius nō de suo. sz mēdaciū loqueret. Nā
 et de hoīe alio loco idem apstol⁹ ait Si aē
 veritas dei in meo mēdacio abūdauit: nostrū
 dixit mēdaciū. veritatem dei. Cum ergo vi-
 uit homo secūdū veritatē nō viuūt secūdū
 seipm̄. sed secūdū deum. Deus est qui dixit.
 ego sum veritas. Cū vero viuūt secūdū seip-
 sum. hoc est secūdū hominē nō secūdū deū
 pfecto secūdū mēdaciū viuūt. non qz homo
 ipse mēdaciū est. cū sit ei⁹ auctor et creator
 deus. q̄ nō est vtiq; auctor. creatorq; menda-
 cij: sed quia homo ita fact⁹ est reat⁹ vt nō se-
 cūdū seipsum sed secūdū eum a quo fact⁹ ē
 viuere. id est illius potius q̄ suam facēt vo-
 lūratem: nō ita viuere quē admodū fact⁹ ē
 ut viuere: hoc est mēdaciū. Beatus quippe
 vult esse etiā nō sic viuēdo ut possit eē. Quid
 est ista volūrate mēdaci⁹. Vnde non frustra
 dici potest omne peccatū esse mēdaciū. Non
 em̄ fit peccatum nisi ea volūrate q̄ volumus.
 ut bene sit nobis: vel nolumus ut male sit no-
 bis. Ergo mēdaciū est quod cum fiat ut be-
 ne sit nobis. hinc potius male est nobis: vel
 cū fiat ut melius sit nobis. hic potius prius
 est nobis. Vnde hoc nisi quia de deo potest
 bene esse hominī quē de iniquēdo deserit: non
 de seipō sedz quē viuendo deliquit. Qd̄ itaq;
 diximus hinc extitisse duas ciuitates diuer-
 sas inter se atq; otarias. q̄ alij scdm̄ carnē
 alij sedz spm̄ viuere. potest etiā isto modo
 dici: q̄ alij secūdū hominē alij secūdū deū vi-
 uant. **Ap̄tissime** quippe ad corintheos dixit.
 Cum em̄ inter vos sint emulatio et otentio:
 nōne carnales estis et secūdū hominē ambu-
 latis. Quod ergo est ambulare secūdū ho-
 minem h̄ est esse carnalem: quod a carne id
 est a pte hominis intelligitur homo. Eodē
 ipos q̄ppe dixit superius animales: q̄s post-
 ea carnales. ita loquēs. Quis em̄ scit inquit
 hoim̄ q̄ sūt hoīs. nisi spūs hoīs q̄ i ipō ē. Sic
 et que dei sūt: nemo scit nisi spūs dei. Nos aē
 inq̄ non spiritū huius mūdi accepimus sed
 spiritū q̄ ex deo est. ut sciamus que a deo do-
 nata sunt nobis. q̄ et loq̄mur: non in sapien-
 tie humane doctis verbis. sed docti spiritu.
 spiritualib; spiritualia oparētes. Animalis
 autem non p̄cipit que sunt spiritus dei: stul-
 ticia em̄ est illi. talib; igitur id ē animalib; ul
 paulo post dicit. Et ego fratres non porui
 loqui vobis quasi spiritualib; sed q̄si carnali-
 bus. Et illud et h̄ eodem loquēdi modo id
 est a pte totum. et ab anima. nāq; et a carne
 que sunt pes hominis p̄ totū significari
 quod homo: atq; ita non est aliud animalis

homo alius carnalis sed idem ipm est i vero
 qd id est secundum hominem viues homo. sicut
 no aliud qd homines significatur: siue ubi le-
 gitur. ex operi bo legis no iustificatur omnis
 caro. siue qd scriptu est septuaginta quinqz
 anime descenderunt cu iacob in egiptuz. Et
 ibi em per omes carnes omnis homo. et ibi
 per septuaginta quinqz aias septuaginta qui-
 qz homines intelligitur. Et quod dictum est
 no in sapietie humane doctis verbis. potuit
 dici. no in sapietie carnalis. sicut qd dictum
 est secundum homines ambulatis potuit dici se-
 cundum carnem. Magis autem h apparuit in
 his que subiuxit. Cuz em qs dicat. ego sum
 qdem pauli. alius autem apollo: none homines
 estis. Quod dicebat. aiales estis. r carnales
 estis: expsius dixit homines estis: quod e se-
 cundum hominem viuitis. no secundum deu. sedm
 que si viueretis dii essetis // Ca. v.

Non igitur opus est in peccatis vicijsqz
 nostris ad creatoris iniuria carnis ac-
 cusare naturam: q in genere atz ordine suo
 bono est. Sed deserto creatore bono. viue se-
 cundum creatu bonu no est bonu. siue quisqz
 secundum carnem siue sedm aiam. siue secundum
 totum hominem q ex anima orat et carne.
 vnde et nomine soli aie. et nomine soli car-
 nis significari potest. eligat viuebe. Nam q
 velut sumu bonu laudat aie natz r taq ma-
 lu natz carnis accusat pfecto r aiaz carna-
 liter appetit r carnē carnalr fugit qm id va-
 nitate ferit huana no veritate dma. No qd
 platonici sicut manichei desipiut. ut taq ma-
 li naturam terrena corpora secreteantur. cuz
 omnia elemeta qbo iste mudus visibilis con-
 trectabilisqz opactus est. qualitatezqz eoz.
 deo artifice tribuat. Perut amen ex terrenis
 artubz moribundisqz membris sic affici aial
 opinatur. ut hic eas sint morbi cupiditatu
 et timoz r leticie siue tristicie: qbz quatuor
 vel pturbat omibz ut cicero appellat. vel pas-
 sionibus ut pleriqz verbum e verbo greco ex-
 primut. omnis humanoqz mox viciositaz co-
 tinetur. Quod si ita est. qd est quod eneas
 apud virgilium cum audisset a patre apud
 inferos animas rursus ad corpa redituraz.
 hac opinionem miratur exclamas. Pater
 an ne aliqs ad celum hinc ire putadu e sub-
 limes animas: iterumqz ad tarda reuti cor-
 pora. Que lucis miseris ta dira cupido. Nu-
 qd nam hec tam dira cupido ex terrenis ar-
 tubz moribundisqz membris adhuc inest ani-
 maz illi pdicatisime puritati. none ab hu-
 iusmodi corporeis ut dicit pestibz omnibus
 eas asserit esse purgatas. cum rursus incipi-
 unt in corpa velle reuerti. Vnde colligit etia

hita se haberet. quod est omnino vanissimu
 vicissim alternas incessabiliter euntium atz
 redeuntium animaz mudatio r inquinatio:
 no potuisse veraciter dici omnes culpabiles
 atz viciosos motus animaz eis ex terrenis
 corporibz molescere. Si qdem secundum ipos
 illa ut locutor nobilis ait dira cupido vsqz
 adeo no est ex corpore. ut ab omi corpea pe-
 ste purg atam et extra omne corpus aiam co-
 stitutam ipam esse opellat in corpore. Vnde
 etiaz illis fatetibz no ex carne tm afficit ani-
 ma ut cupiat metuat letetur egrescat. veru
 etiam ex seipsa his potest motibus agitari.

Ca. vi.

Hic est autē qlis sit volūtas hominis.
 quia si pueria ē. peruersos habebit hos mo-
 tus; si autē recta est: nō solū inculpabiles. ve-
 rum etiam laudabiles erūt. Volūtas quippe
 est in omnibus: imo omēs nichil aliud q̄ volū-
 tates sunt. Nam qd est cupiditas r leticia:
 nisi voluntas in eoz ofensione q volumus. Et
 qd est motus atqz tristitia: nisi volūtas i dis-
 sensione ab his que nolimus. Sed cū ofenti-
 mus appetēdo ea q volumus cupiditas: cum
 autem ofentimus fruēdo his que volum⁹ le-
 ticia vocatur. Itemqz cū dissentimus ab eo
 quod acciderē nolim⁹. talis volūtas metus
 est. cum autem dissentimus ab eo qd nolenti-
 bus accidit. talis volūtas tristitia est. Et
 omnino p varietate rez que appetūtur atz
 fugiūtur. sicut allicitur vel offēditur volūtas
 hominis: ita in hos vel in hos affectus mutat
 et vertitur. Quapropter homo q secundum deu
 non secundum hominem viuit. oportet at̄ sic
 amator boni. vnde sic ofequens ut malis ode-
 rit. Et qm nemo natura. sed q̄squis mal⁹ est
 vitio malus est. pfectum odium debet malis
 q secundum deu viuit. ut nec ppter viciū ode-
 rit hominem nec amet vicium ppter hoiem
 sed oderit vicium. amet hominem. Sanato
 em vicio: totum qd amare nihil at̄ quod de-
 beat odisse remanebit // Ca. vii.

Nam cuius apostitum est amare deum. r
 no secundum hominem sed sedz deu amare pxi-
 mum sicut etia seipm pseudubio ppter hunc
 amorem dicitur volūtatiz bone. q vicitatus i
 scripturis sacris caritas appellatur: s; amor
 quoqz secundum easdem sacras literas dicitur
 Nam r amatorem boni apostolus dicit esse
 debere: quem regēdo populo p̄cipit eligēduz
 Et ipse dominus petrum apostolum interro-
 gans eum dixisset diligis me plus his. ille re-
 spondit: domine tu scis quia amo te. Et ite-
 rum domin⁹ q̄suiit. nō vtrum amaret s; vtz
 diligēt eū petrus: ac ille respondit itez dñe
 tu scis quia amo te. tercia vtz interrogatōe

et ipse ih̄s nō ait. diligis me s̄z amas me. ubi
 secutus ait euāgelista. **C**ontristatus est pe-
 tr⁹ qz ei dixit tercio amas me cū dñs nō ter-
 cio s̄z semel dixerit amas me. bis autē dixerit
 diligis me. **V**n̄ intelligim⁹. qd̄ eē cū dicebat
 dominus diligis me. nichil aliud dicebat q̄
 amas me. **P**etrus autem nō mutauit huius
 vn̄ius rei verbū; sed etiā tercio domine inq̄t
 tu omnia scis; tu scis quia amo te. **H**oc p̄te
 rea omemorādūm putauī. qz nonnulli arbi-
 trātur aliud esse dilectōem siue caritatē. ali-
 ud amorem. **D**icūt em̄ dilectōem accipiēdā
 esse in bono; amorem in malo. **S**ic autē nec
 ip̄os auctores seculariū literaz locutos eē
 cerefissimū est. **S**ed viderint philosophi vtz
 vel q̄ ratōe ista discernāt amorē tamē eos in
 bonis rebz et erga ip̄m deum magnipendere
 libri eoz satis locūtur. **S**ed scripturas reli-
 gionis nostre quarūz auctoritatem ceteris
 om̄ibz literis antepōnimus. nō aliud dicere
 amorem aliud dilectōem ⁊ caritatem infiru-
 andum fuit. **N**ā et amorē in bonis dici iam
 ostēdimus; sed ne q̄s existimet amorē q̄dem
 ⁊ in bono ⁊ in malo. dilectōem autē nō nisi in
 bono esse dicēdā. illud attēdat qd̄ in psalmo
 scriptū est. q̄ diligit inq̄tatem odit animā
 suā. **E**t illud apostoli ioh̄anis. **S**i q̄s dilexe-
 rit mūdū; nō est dilectio patris in eo. **E**cce in
 vno loco dilectio ⁊ in bono ⁊ in malo. **A**mo-
 rem autē in malo. quia in bono iā ostēdimus
 ne quisq̄ flagitet. legat qd̄ scriptū ē. **E**runt
 em̄ homines seip̄os amātes. amatores pecu-
 nie. **R**ecta itaqz volūtas est bonus amor. et
 volūtas puerſa malus amor. **A**mor ergo in
 hians habere qd̄ amat cupiditas est; id at̄
 habens eoz frūes. leticia fugiēs quod ei ad-
 uersatur. timor est; idqz si acciderit sentiens
 tristitia est. **P**roinde mala sūt ista. si malus
 amor est; bona si bonus. **Q**uod dicimus; de
 scripturis p̄bemus. **C**ocupiscit apostol⁹ dis-
 solui ⁊ esse cum xp̄o et occupiunt anima mea
 desiderare iudicia tua. vel si accommodati⁹ di-
 citur. desiderauit anima mea occupiscere iudi-
 cia tua ⁊ occupiscētia sapientie p̄ducit ad re-
 gnū. **H**oc tū loquēdi obtinuit osuetudo; vt
 si cupiditas vel occupiscētia dicatur. nec ad-
 datur cuius rei sit. non nisi in malo possit itel-
 ligi. **L**eticia in bono est; letamini in domino
 ⁊ exultate iusti; et dedisti leticiā in corde meo
 et adimplebis me leticia cum vultu tuo. ei/
 mor in bono est apud apostolū ubi ait. **C**uz
 timore ⁊ tremore vestrā ip̄oz salutē opera-
 mini. et noli altū sapere sed time; ⁊ timeo au-
 tē ne sicut serpens euā seduxit astutia sua sic
 et vstre mentes corrūpātur a castitate q̄ ē
 in cristo. **D**e tristitia vero quā cicero magis

egritudinē appellat. **D**olōrē autēz virgilius
 vbi ait. dolent gaudētqz. s̄z ideo maluit tri-
 sticiā dicere quia egritudo vel dolor v̄tati⁹
 in corporibz dicitur scrupulosior. **Q**uestio est
 vtz inueniri possit in bono. **C**a. viij

Quas em̄ greci appellāt eupathias. lati-
 ne autē cicero ostentias noiāuit; s̄z oyo-
 ci tres esse voluerūt p̄ tribz p̄urbatōnibus
 in aīo sapientis; p̄ cupiditate volūtate; pro-
 leticia gaudiū. p̄ metu cautōnem p̄ egritu-
 dine vero vel dolore quā nos vitante ambi-
 guitatis gratia tristiciā malimus dicere.
 negauerūt eē posse aliqd̄ in aīo sapiētis. **V**o-
 lūtas quippe inquit appetit bonū quod fac-
 sapiens; gaudium de bono adeptō est quod
 vbiqz adipiscitur sapiēs; cautio deuītat ma-
 lū quod debet sapiens deuītare. tristicia por-
 ro quia de malo est quod iā accidit. nullum
 autē malū existimant posse accidere sapiēti
 nihil in eius animo p̄ illa esse posse dixerunt.
Sic ergo illi loquūtur. ut velle. gaudere. ca-
 uere. negēt nisi sapiētē; stultū autē nō nisi
 cupere. letari. metuere. tristitari; ⁊ illas tres
 esse ostentias. has autē quatuor p̄urbatio-
 nes secūdū ciceronē; secūdū autē plurimos
 passiones. **D**rece autē ille tres sicut dixi ap-
 pellātur eupathie; iste autē quatuor pathe.
Hec locutio vtz scripturis sanctis ogruat
 cū quererem q̄ntū potui. diligēter illud in-
 ueni quod ait p̄p̄ta. nō est gaudere impijs
 dicit dñs tāq̄ impij letari possint potius q̄
 gaudere de malis qz gaudiū p̄p̄ie bonoz
 ⁊ pioz est. **T**em illud in euāgelio. quecūqz
 vultis ut faciāt vobis homines hec vos faci-
 te illis ita didum videtur; tāq̄ nemo possit
 aliqd̄ male vel turpiter velle s̄z cupere. **D**e
 niqz p̄pter osuetudinem locutiōis nōnulli in-
 terpres addiderūt bona. ⁊ ita interpretati
 sūt; quecūqz vultis ut faciāt vobis homines
 bona. **C**auendū em̄ putauerūt ne quisq̄ in-
 honesta velle sibi fieri ab homibz ut de turpi-
 oribz taceā certe luxuriosa ouīuia; in q̄bus si
 ⁊ ip̄e illis faciāt. s̄z p̄ceptum existimet imple-
 turum. **S**ed in greco euāgelio vnde in latinū
 trāslatū est nō legitur bona. s̄z quecūqz vul-
 tis vt faciāt vobis homines hec vos facite il-
 lis; credo p̄pterea qz in eo qz dixit vultis iā
 voluit intelligi bona; nō em̄ ait cupitis. **N**ō
 tū semp̄ his p̄p̄rietatibus locutio nostra fre-
 nāda est. sed interdum his vtendum est. **E**t
 euz legimus eos quoz auctoritati resulta-
 re fas nō est. ibi sunt intelligēda ubi rectus
 sensus alium exitū non potest inuenire; sicut
 ista sūt q̄ exempli gratia partim ex p̄p̄tētia
 ptim ex euāgelio omemorauimus. **Q**uis em̄
 nescit impios exultari leticia. **E**t tamen non

est gaudere impijs dicit dominus. Vñ nisi qz gaudere aliud e qñ appie signateqz hoc vbu ponitur. Item qs negauerit non recte picipi hominibz ut qeunqz ab alijs sibi fieri cupiut hec eis r ipi faciãt. ne seimicem turpitudine illicite voluptatis oblectent; et tñ saluberrimũ verissimũqz pceptum est. quecũqz vultis ut faciant vob hoies eadẽ r vos facite illis si militer. Et h vnde; nisi qz h loco modo qdam pprio voluntas posita est que in malo accipi nõ p̃t. Locutioẽ vero vñtatioẽ quã frequenat maxie osuetudo fmonis. nõ vtiqz dicere tur. noli velle mentiri omne mendaciũ; nisi esset et volũtas mala a cui9 prauitate illa distinguũt quã p̃dicauerũt a geli dicẽtes pax in fra hoibz bone volũtatis. Nã ex abũdãtia additũ est bone; si esse non p̃t nisi bona. Quid aut magnũ in caritatis laudibz dixisset apostolus q nõ gaudet sup iniq̃tate: nisi quia ita malignitas gaudet. Et apud auctores seculariũ lraz talis istoz verboz indifferẽtia reperitur. Ait em cicero orator amplissimus. Cupio patres d̃c̃pti me esse clemẽtẽ. Quia id verbũ in bono posuit. q̃s tam puer se doct9 existat. q nõ eũ cupio sed volo potius dicere debuisse ostendat. Porro apud terentiũ flagiciosus adolescens insana flagras cupidie nihil volo aliud inq̃t nisi philomenã. Quã volũtatem fuisse libidimẽ responso que ibi ferui ei9 sanioris induciẽ satis indicat. Ait nãqz dño suo. Quanto satius est te id dare operam q istũ amorem ex aĩo amoueas tuo. q̃ id loq̃ quo magis libido frustra accendatur tua. gaudiũ vero eos et in malo posuisse ille ipẽ vgilianus testis est versus; ubi has q̃tuor pturbatões sũma breuitate oplexus est. Hic metuũt cupiũtqz dolent gẽdẽtqz. Dixit etiã idẽ auctor mala metis gaudia. Proinde volũt. cauent. timent. gaudent. et boni r mali. Atqz ut eadem alijs verbis enũciemus. cupiũt. timent. letant et boni r mali; sed illi bene isti male; sicut hominibz. seu recta. seu p̃uersa volũtas est. Ipa qz tristicia p̃ stoyci nihil in aĩo sapientis inueniri posse putauerũt. reperitur in bono; r maxime apud nros. Nam laudat apostol9 corinthios qz tristitati fuerint secundũ deũ. Sed fortasse q̃s dixit istis apostolũ fuisse ogradulatũ qz tristitati fuerũt penitendo; q̃lis tristicia nisi eoz qz peccauerũt esse nõ potest. Ita em dicit. Vi deo qz epistola illa r si ad horam vos tristitauit; nũc vero gaudeo nõ quia cõtristati estis sed quia cõtristati estis ad penitentiã. Con tristati em estis secundum deũ; ut in nullo de trimentũ patiamini ex nobis. Que em securidũ deum est tristicia. penitentiã in salutem

impitendaz operatur. mudi autẽ tristicia mortem operatur. Ecce em idipm scdm deuz tristitari; quãtam p̃fecie in vobis industriam. Ac p hoc possunt stoyci p suis p̃tibz respondere. ad hoc videri vtilem esse tristiciã ut peccasse peniteat; in animo autem sapiẽtis ideo esse nõ posse. quia nec peccatũ in eum cadit cui9 penitentia tristitẽt nec vllum aliud malum. qd p̃petiẽdo r sentiẽdo sit tristis. Nam r alcibiadem ferunt. si me de nomine hominis memoria non fallit. cũ sibi beatus videretur socrate disputate. r ei q̃ miser eẽt quomiam stultus eẽt demonstrante fleuisse. Hic ergo stulticia fuit causa etiam huius vtilis optã/ deqz tristicie; q̃ homo esse se dolet qd eẽ nõ debet. Stoyci autem nõ stultũ s̃ sapientiẽ aĩut tristẽm esse non posse. ¶ Ca. ix.

Utrum hijs philosophis qd ad istã questionem de animi pturbationibus adri net iam respondimus in nono huius opis libro; ostendentes eos nõ tam de rebo q̃ d verbis cupidiores eẽ contentõmis q̃ vritatis. Apud nos autem iuxta scripturas sanctas sanamqz doctrinã ciues sancte ciuitatis in huius vite pegrinatione secundũ deuz viuentes metuũt. cupiũtqz. dolent gaudentqz. Et quia rectus e amor eoz istas omnes affectio nes rectas habent. Metuũt penã eternã. cupiũt vitam eternã; dolent in re qz ipi in se metipsis adhuc gemiscunt adoptõem exp̃ctantes redẽptõem corporis sui gaudent i spe; quia sermo fiat q̃ scriptus e. Absorpta e mors in victoriam. Item metuunt peccare. cupiũt perseuerare; dolent in peccatis. gaudent in operibz bonis. Vt em metuunt peccare; audiunt. quoniam abundauit iniquitas. refrigeret caritas multorum. Vt cupiant perseuerare audiũt quod scriptum e. Qui perseuerauerit vsqz in finem hic saluus erit. Vt dolent in peccatis; audiũt. si dixerim9 quia peccatum nõ habemus nosipos seducim9 et vritas in nobis non e. Vt gaudeãt in operibus bonis; audiunt. hilarẽ datorem diligit deus. Item sicuti se infirmitas eoz firmicat qz habuerit. metuũt temptari cupiũt tẽptari; dolent in tẽptatõibus gaudent in tẽptationibus. Vt em metuant temptari; audiunt. si quis preoccupatus fuerit in aliquo delicto. vos qui spirituales estis instruite huiusmodi i spũ mansuetudinis teipm ne r tu tẽptetis. Vt autem cupiant temptari; audiunt quẽdam virum fortem ciuitatis dei dicẽtem. Proba me domine et tempta me; vrenes meos r cor meum. vt doleant in tẽptationibus; audiũt iacobũ dicentẽm.

Domne gaudiū existimate fratres mei; cum
 in temptatōnes varias incideritis. **N**ō solū
 autem ppter seipos his mouantur affectibz
 vtz etiam ppter eos quos liberari cupiūt. et
 ne pereāt metuūt. et dolent si pereunt. et gau-
 dent si liberantur. **I**llū q̄ppe optimum et for-
 tissimum virum q̄ in suis infirmitatibus glo-
 riatur. ut eum potissimū cōmemorem. quē
 in ecclesia cristi ex gentibz inuenimus docto-
 rem gentiū in fide et veritate q̄ et pl⁹ omni-
 bus suis coapostolis laborauit et pluribz epi-
 stolis populos dei nō eos tm̄ qui p̄sentēs ab
 illo videbantur. vtz etiam illos q̄ futuri p̄e-
 uidebātur instruxit. illū in quā virū ad lethā
 xp̄i doctum. ab illo. vinctū de illo. crucifixū
 cum illo. gloriosum in illo. in theatro huius
 mūdi cui spectaculū factus est angelis et ho-
 minibus legitime magno agone certātem
 et palmas sup̄ne vocatōis in anteriora seclā
 tem. oculis fidei libentissime spectant gaude-
 re cum gaudentibz flere cū flētibz. foris ha-
 bentem pugnas. intus timores. cupientē dis-
 solui et esse cū xp̄o. desiderantē videre roma-
 nos ut aliquē fructum habeat et in illis sicut
 et in ceteris gētibz. emulātem corinthios. et
 ip̄a emulātōne metuētē ne seducātur eoz
 mētes a castitate q̄ in christo est. magnaz tri-
 sticiam et otinū dolorem cordis de israheli-
 tis habentem. q̄ ignorātes dei iusticiā et su-
 am volentes cōstituere iusticie dei non essent
 subiecti. nec solum dolorem vtz etiā luctum
 suū denūciātem q̄busdaz q̄ ante peccauerūt
 et nō egerūt penitētiā sup̄ immundicia et
 fornicationibz suis; h̄j motus h̄j affect⁹ de
 amore boni et de sancta caritate veniētes si
 vicia viciāda sunt. finam⁹ ut ea q̄ vere vicia
 sunt. vtutes vocētur. **S**ed cū rectam ratio-
 nem sequātur iste affectōes quāto vbi oportet
 adhibent. quis eas tūc morbos seu vicio-
 sas passiones audeat dicere. **Q**uāobrē etiā
 dominus ip̄e i forma serui agere vitā digna-
 tus humanā s̄ nullū habens omnino peccatū
 adhibuit eas ubi adhibendas esse iudicauit.
Neq̄ em̄ in quo vtz erat hominis corpus et
 verus hominis animus; falsus erat human⁹
 affectus. **C**um ergo ei⁹ in euāgelio ista refe-
 runt q̄ sup̄ duricia cordis iudeoz cū ira cō-
 tristatus sit. q̄ dixerit gaudeo ppter vs vt
 credatis. q̄ lazarus suscitaturus etiā lacri-
 mas fuderit. q̄ concupiuerit cū discipulis su-
 is māducare pascha. q̄ p̄pinq̄ate passione
 tristis fuerit anima eius; nō falso vtiq̄ refe-
 ritur. **V**erum ille hos motus certe dispensa-
 tionis gratia. ita cum voluit suscipere animo
 humano; ut cum voluit factus est homo. **P**ro-
 inde q̄d fatēdum ē. etiā cū rectas et secun-

dum deū habemus has affectōes. huius vi-
 te sūt nō illius quā futurā speramus. et sepe
 illis etiam inuiti cedimus. **T**racq̄ aliquando
 q̄uis nō culpabili cupiditate sed laudabili
 caritate moueamur. etiam dū nolumus fle-
 mus. **H**abem⁹ ergo eas ex humane conditio-
 nis infirmitate. **N**ō autem ita dñs ihesus cu-
 ius et infirmitas fuit ex p̄fate. **S**ed dū vite
 huius infirmitatē gerim⁹ si eas omnino nul-
 las habeamus. tunc potius nō recte viuimus.
Vitupabat em̄ et detestabatur apostol⁹ q̄s-
 dam quos etiā dixit sine affectōne. **C**ulpa
 uit etiā illos sacer psalmus de quibz ait. **S**u-
 stinui q̄ simul tristaretur et non fuit. **N**am
 omnino nō dolere dū sumus in hoc loco mise-
 rie. p̄fecto sicut q̄dam etiam apud seculi hu-
 ius literatos sentit et dixit. non sine magna
 mercede ottingit mimamitatis in animo. **S**tu-
 poris in corpore. **Q**uocirca illa que apathia
 grece dicit. que si latine possit impassibilitas
 diceretur. si ita intelligēda est. i aīo quippe
 nō in corpore accipit. ut sine h̄js affectōni-
 bus viuatur. q̄ contra ratōem accidūt men-
 temq̄ prurbant. bona plane et maxie optā-
 da est. sed nec ip̄a huius est vite. **N**ō em̄ q̄-
 liucunq̄ hominū vox est sed maxime pioꝝum
 multūq̄ iustoz atq̄ sanctoz. si dixerim⁹ qz
 peccatum nō habem⁹. nos ipos seducim⁹ et ve-
 ritas in nobis nō est. tūc itaq̄ apathia ista
 erit. quāto peccatū i homie nullū erit. **N**ūc
 vero satis bene viuatur sine crimie. **S**ine pec-
 cato autem q̄ se viuere existimat. nō id agit
 ut peccatum nō habeat sed vt veniam nō ac-
 cipiat. **D**ozro si apathia illa dicenda est cū
 animū ottingere nō potest vllus affectus. q̄s
 hūc stuporē nō omnibus vicijs iudicet esse
 peiorē. **P**otest ergo nō absurde dici perfe-
 ctam beatitudinē sine stimulo timoris et sine
 vlla tristitia futurā. **N**on ibi autem futurū
 amorem gaudiūq̄ quis dixerit. nisi omnimo-
 do a veritate seclusus. **S**i autem apathia illa
 est. vbi nec metus vllus exteret nec angit
 dolor. auersanda est in hac vita. si recte hoc
 est scdm̄ deum viuere volumus. **I**n illa vero
 beata q̄ sempiterna p̄mittit. plane sperāda
 est. timor nāq̄ ille de quo dicit apl̄us iohan-
 nes. timor nō est in caritate sed p̄fecta cari-
 tas foras mittit timorē. quia timor penā ha-
 bet. q̄ autem timet nō est p̄fectus in carita-
 te. non est ei⁹ generis timor cuius ille q̄ time-
 bat apl̄us paul⁹ ne corinthij serpentina sedu-
 ceref astutia. hūc em̄ timorē nō h̄z nisi cari-
 tas; sed illi⁹ generis ē timor q̄ nō ē i carita-
 te; de quo et ip̄e apl̄us ait. **N**ō em̄ accepistis
 sp̄m̄ seruitutis itez. i timore. timor vero ille
 castus p̄manens in seculū seculi si erit et in

futuro seculo: nā quo alio modo p̄t intelligi
 pmanere i seculū seculi. nō ē timor exterrēns
 a malo qd̄ accidē p̄t: s̄ tenēs i bono qd̄ amite
 ti nō p̄t. Vbi em̄ boni adepti amor immura/
 bilis est: p̄fecto si dici potest. mali cauēdi ti/
 mor securus ē. timoris q̄ppe casti noie ea vo
 lūtas significata ē. q̄ nos neceffe erit nolle
 peccare: ⁊ non sollicitudine infirmitatis ne
 forte peccem⁹. s̄ trāquillitate caritatis ca
 uere peccatū. Aut si null⁹ omnino generis
 timor esse poterit i illa certissima securitate
 p̄petuoz feliciūq; gaudiōz. sic ē dictū ti/
 mor dñi cast⁹ pmanēs i seculū seculi. quē ad
 modū dictū ē patiētia paupeꝝ nō peribit in
 eternū. Neq; em̄ eterna erit ip̄a pacientia q̄
 necessaria nō ē nisi vbi toleranda sūt mala:
 s̄ eternū erit q̄ p̄ patiētiam puenit. Itā for
 tasse timor cast⁹ i seculū seculi dict⁹ ē pma
 nere: qz id pmanebit quo timor ip̄e pducit.
 Que cū ita sint qm̄ recta vita ducēda est. q̄
 pueniendū sit ad beatā: omnes affect⁹ istos.
 vita recta rectos h̄z: puerfa puerfos. Beata
 vero eadēq; eterna amorē habebit ⁊ gaudiū
 nō solū rectū veꝝ etiā iā cereū timorem aut
 ac dolorem nullū. Vñ iā apparet vteūq; qua
 les esse debeant in hac pegrinatōe ciues ciui
 tatis dei. viuētes sedm̄ spiritū nō sedz carnē
 h̄ est secūdū deū nō secūdū hōiem: ⁊ quales i
 illa q̄ tendunt immortalitate fuī sint. Ciui
 tas p̄mo id est societas impioꝝ nō secūdū
 deū s̄ secūdū hōiem viuentiū. ⁊ in ip̄o cultu
 falsē d̄tempuq; vere diuinitatis doctrinas
 hōim demōniue sedtātiū. h̄is affectib⁹ p̄uis
 tanq̄ morbis ⁊ p̄turbationib⁹ quatī. Et si
 q̄s ciues h̄z q̄ moderari talib⁹ motib⁹ ⁊ eos
 quasi tempore videāt. sic impietate sup̄bi ⁊
 elati sūt: ut h̄ ip̄o sint in ei⁹ maiore timore
 q̄ minores dolores. Et si nōnulli tātō immā
 niore quāto rariore vanitate h̄ in seip̄is ad
 amaauerint ut nullo p̄fus erigāt ⁊ excitent.
 nullo flectant atq; inclinēt affectū humani
 tatē totā poti⁹ amittūt. q̄ veram allequā
 tur trāquillitatem. Non em̄ qz duꝝ aliquid
 ideo rectū: aut qz stupidū est: ideo sanū.
Ca. x.
 Sed vtz p̄mus homo
 vbi p̄mi hōies. duoz erat q̄ppe diuigiū.
 habebāt istos affectos in corpe aiāli an̄ pec
 catū quales in corpe spiritali nō habebim⁹
 oīm purgato finitōz peccato nō immerito
 querit. Si em̄ habebāt. quomodo erāt beati
 in illo memorabili beatitudinis loco id ē pa
 radiso. Quis tādem absolute dici beatus po
 test q̄ timore afficiē vel dolore. Quis autē ti
 mere aut dolere poterāt illi hōies i tātoꝝ tā
 ta affluētia bonoꝝ. ubi nec mors metuebat
 nec villa corpis mala valitudo; nec aberat

q̄c̄p̄ bona. bona volūtas adipisceret. nec in
 erat quod carnem animiue hōis feliciter vi
 uentis offenderet. Amo: erat imp̄turbat⁹ in
 deū atq; in se diuigiū fida et sincera societa
 te viuētū ⁊ ex h̄ amore grāde gaudiū. non
 desistēte quod amabat ad fruēdū. erat deui
 ratio trāquilla peccati: qua manenge. nullū
 omnino aliūde malū quod otristaret irruebat
 An forte cupiebāt p̄hibitū lignū ad vesce
 dū otingere s̄z mori metuebant ac p̄ h̄ t̄cu
 piditas ⁊ met⁹ iam tūc illos hōies etiaz i il
 lo p̄turbabat loco. Absit ut hoc existimem⁹
 fuisse: vbi nullū erat omnino peccat⁹. Neq;
 em̄ nullū peccatū ē. ea que lex dei p̄hibet cō
 cupiscere: atq; ab h̄is abstinere timore pe
 ne nō amore iusticie. Absit inquā vt an̄ oīm
 peccatū iam ibi fuerit tale peccat⁹: ut hoc
 de ligno admitterent qd̄ de muliere dñs ait
 Si q̄s viderit mulierē ad occupēdum eam
 iam mechat⁹ ē eam in corde suo. Quam igit̄
 felices erant p̄mi hōies ⁊ nullis agitabant p̄
 turbationib⁹ animoz. nullis eoz: poꝝ lebabā
 tur incōmodis: tā felix vniūsa societas esset
 hūana. si nec illi malū quod etiaz i posteros
 traicerēt. nec q̄c̄p̄ eoz stirpe iniquitatem
 omittēt q̄ dānatōez recipet atq; ista pmanē
 te felicitate. donec p̄ illam benedictōez qua
 dictū ē crecite ⁊ multiplicamini. p̄destinato
 rū sanctorū numer⁹ opteret. alia maio: dare
 tur que beatissimis angelis data ē: vbi iāz
 esset certa securitas peccatoꝝ nemineq; mo
 riturū: et talis esset vita sanctorū post nullū
 laboris doloris ⁊ mortis expimentū: qualis
 erit post h̄ oīa in incorruptōe corpoꝝ. reddi
 ta resurrectione mortuoz. **Ca. xi.**
 Sed qz de cūta p̄sciuir. ⁊ ideo qz hōies
 peccaturū ignorare nō potuit secūdūz
 id quod p̄sciuir atq; disposuit ciuitatem san
 ctam eā debem⁹ asserere: nō secundum illud
 quod in nrām cognitōem vel religionē pue
 nire nō potuit: qz in dei dispositōne non fuit
 Neq; em̄ homo pctō suo diuinū potuit per
 turbare oīliū q̄si deū quod statuerat muta
 re opulerit. cū de⁹ p̄sciēdo vtrūq; p̄uenē
 rit: id ē ⁊ homo que bonū ip̄e creauit. q̄ ma
 lus esset futur⁹: ⁊ qd̄ bonū etiā sic de illo eēt
 ip̄e factur⁹: De⁹ em̄ ⁊ si diciē statuta muta
 re. vnde tropica locutōe in septuris etiaz pe
 nētuisse legiē deū. iuxta id dicī qz homo spe
 rauerat ul̄ naturalū causarū ordo gestabat
 nō iuxta id quod se omnipotēs facturū esse p̄
 sciuerat. Fecit itaq; de⁹ sicut scriptū ē hōiem
 rectū: ac p̄ hoc volūtatē bone. nō enim re
 ctus esset. bonā non habens volūtatē. bona
 igit̄ volūtas opus est dei: euz ea q̄ppe ab illo
 fact⁹ est homo. Mala vero volūtas p̄ma quō

des. hōies
 rana. in
 sag. alim
 sed. laud
 nolūm h
 ane. coib
 nis. lītū
 sed. dū
 om̄ino n
 cū. vult
 ap̄t. d
 zō. C. d
 q̄ta. aie
 on. q̄
 hoc. loc
 p̄o. fer
 i. hū. mag
 i. dno. r
 q̄e. q̄p̄a
 q̄p̄t. b
 s. nō. q̄p
 ne. aff
 t. acc. d
 r. mac. d
 p̄. dū. q̄
 me. p̄o
 d. rē. q̄
 b. dū. r
 p̄a. b. i
 h̄. c. r. d
 i. hō. p̄
 nō. d. o
 tū. m. u
 o. d. u.
 s. d. u. s.
 i. d. u. s.
 d. u. s.
 t. d. u. s.
 n. o. d. u.
 t. d. u. s.
 m. o. d. u.
 s. d. u. s.
 n. o. d. u.
 t. d. u. s.
 m. o. d. u.
 s. d. u. s.
 n. o. d. u.
 t. d. u. s.

omnia opera mala p̄cessit in homine; defect⁹
potius fuit quidā ab opere dei ad sua opera
q̄ opus vllū. Et ideo mala opa q̄ scdm se nō
scdm deū. ut eoz opoz tanq̄ fructuū malo-
rum voluntas ipa est; velut arbor mala; aut
ipe homo in quātum male volūtatis. Porro
mala volūtās q̄uis nō fit scdm naturam sed
otra naturā q; viciū ē; tñ eius nāse ē cuius
est viciū; quod nisi in nāsa nō potest esse; sed
in ea quā creauit ex nihilo. nō quam genuit
creator de semetip̄o; sicut genuit verbū per
q̄d facta sunt om̄ia. Quia et si de terre pul-
uere de⁹ finxit hoīem; eadē terra om̄isq; ter-
rena materies. om̄ino de nihilo est; animāq;
de nihilo factā dedit corpori cū fact⁹ ē homo
Vsq; adeo aut mala vincit a bonis ut q̄uis
finant esse ad demōstrandū q̄ possit et ipis be-
ne vti iusticia p̄uidentissima creatoris bona
tñ sine malis esse possint. sicut de⁹ ipe ver⁹ et
sūmus. sic om̄is sup istū caliginosū aerē ce-
lestis inuisibilis visibilisq; creatura; mala ve-
ro sine bonis esse non possint. quomā nature
in q̄bus sunt in quātū nature sunt. vtiq; bo-
ne sunt. Petrabit porro malū. nō aliq̄ nāsa
q̄ accesserat. vel vlla eius pte sublata; sed ea
que viciata ac deprauata fuerat sanata atq;
correcta. Arbitriū igit volūtatis tūc est ve-
re liberū; cū vicijs peccatisq; nō seruit. tale
datū est a deo; quod amissū p̄prio vicio. nisi
a quo dari potuit reddi nō p̄t. Vñ veritas di-
cit. Si vos fili⁹ liberauerit; tūc veri liberi eri-
tis. Id ipm ē aut ac si diceret. Si vos filius
saluos fecerit; tūc vere salui eritis. Inde q̄p
pe liberator; vñ saluator. Viuebat itaq; hō
sed⁹ deū i paradiso. et corporali et spiritali. Neq;
ei erat paradiso corporalis p̄p̄ corporis bona; et
p̄pter mētis nō erat spiritalis. Aut vero erat
spiritalis. q̄ p̄ interiores; et non erat corpo-
ralis quo p̄ exteriores sensus homo frueret.
Erat plane vtrūq; p̄pter verumq;. Postea
vero q̄ superbus ille angelus ac per hoc inui-
dus. per eandem supbiā a deo ad seipm cō-
uersus. et quodā quasi tirānico fastu gaude-
re subditis q̄ esse subditus exigens. de spiri-
tali paradiso cecidit. de cuius lapsu sociorūq;
eius q̄ ex angelis dei angeli eius effecti sunt
in libris vndecimo et duodecimo hui⁹ operis
satis quantum potui dispucaui. male suada
versutia in hominis sensum serpere affectans
cui vtiq; stanti quō ipe ceciderat inuidebat
colubrum in paradiso corporali. vbi cum duo-
bus illis hominibus masculino et femina ani-
malia etiam terrestria cetera subdita et in-
noxia versabantur. animal scilicet lubricum
et tortuosus amfracti bo mobile. operi suo cō-
gruū per quem loqueretur elegit; eoq; per

angelicam presentiam p̄stantioremq; na-
turam. spiritali nequicia sibi subiecto et tāq̄
instrumento abutens fallacia sermocinatus
est femina a parte scilicet inferiore illius hu-
mane copule incipiens. ut gradatim perue-
nirer ad totum; non existimans virum faci-
le credulum. nec errando posse decipi; sed dū
alieno cedit errori. Sicut enim aaron erran-
ti populo ad ydolum fabricandum non con-
sensit inductus sed cessit obstrictus. nec salo-
monem credibile est errore putasse ydolis es-
se seruiendus; sed blandicijs femineis ad illa
sacrilegia fuisse compulsum; ita credendum
est illum virum sue femine vni vnum. homi-
nem homini. conjugem coniugi ad dei lege
transgrediendam. non tanq; verum loquen-
ti credidisse seductus; sed sociali necessitudi-
ne paruisse. Non enim frustra dixit apostol⁹
sed adam non est seductus. mulier autem se-
ducta est; nisi quia illa quod ei serpens locu-
tus est tanq; verum esse accepit; ille autem
ab ymico noluit consortio dirimi nec in cōmu-
nitione peccati. Nec ideo minus reus; si sciens
prudensq; peccauit. Vnde et apostolus non
ait non peccauit; sed non est seductus. Nam
vtiq; ipsum ostendit vbi dicit. per vnum ho-
mine peccatum intravit in mundum; et pau-
lo post apertius in similitudine inquit pre-
uaricationis ade. Nos autem seductos itel-
ligi voluit; qui id quod faciunt non putat ef-
se peccatum. Ille autem sciuit. Alioquin q̄-
modo verum erit. adam non est seduct⁹. Et
inexpertus diuine seueritatis. in eo falli po-
tuit ut veniale crederet esse cōmissum. Ac per
hoc in eo quidem quo mulier seducta est nō
est ille seductus. sed eū sefellit; quomodo fu-
erat iudicandum quod erat dicturus. nisi
er quas dedisti michi. ipsa michi dedit et mā-
ducaui. Quid ergo pluribus. Et si credendo
non sunt ambo decepti. peccando tamen am-
bo capti sunt et dyaboli laqueis implicati.

Capitulum. xij

Siquem vero mouet cur alijs pecca-
tis sic natura non mutetur humana
que admodum illa duorum primorum homi-
num preuaricatione mutata est. ut tate cor-
ruptioni quantum videmus atq; sentimus. et
per hanc subiaceret et morti. ac tot et tātis
tanq; inter se contrarijs perturbaretur et
fluctuaret afflictibus. qualis i paradiso an-
te peccatum licet in corpore animalī esset.
vtiq; non fuit; si quis hoc mouetur ut dixi
non ideo d; existimare leue ac parū fuisse il-
lud om̄issum. q̄a in esca factum est; non qui-
dem mala nec noxia. nisi quia prohibita.

72
neq; enim quicq; mali de9 in illo tate felici-
tatis loco crearet atq; plaret. **S**3 obedi-
tia omēd ara est in pcepto q̄ virt9 in creatu-
ra rationali mater quodāmodo est oim cu-
stosq; virtutū. q̄nquidē ita facta est ut ei sub-
ditum esse sit vtile: p̄nciosū at̄ suaz nō eius
a q̄ creata est facere volūtate. **H**oc itaq; de
vno cibi genere nō edendo vbi alioz tanta
copia subiacebat. tā leue ad memoriāz retinēdū vbi
p̄sertim nōdū volūtati cupiditas resistebat
q̄d de pena trāsgressiōnis postea subsequitur
est: tanto maiore iniusticia violatū est quā
to faciliore posset obseruantia custodiri.

Ca. xiiij.

In occulto autē mali esse ceperūt: ut in aptaz
inobediētiā laborēt. **N**ō em̄ ad malū opus
pueniretur: nisi p̄cessisset volūtās mala. **P**or-
ro male voluntatis iniciū: q̄d potuit esse nisi
supbia. **I**niciū em̄ om̄is peccati supbia est.
Quid ē at̄ supbia: nisi peruersa celsitudinis
appetit9. **P**eruersa em̄ est celsitudo: desero-
eo cui debet animus inherere p̄ncipiū: sibi
quodāmodo fieri atq; eē p̄ncipiū. **H**oc fit cū
sibi nimis placet. **S**ibi vero ita placet: cū ab
illo bono immutabili deficit q̄d ei magis pla-
cere debuit q̄ ip̄e sibi. **P**ontane9 est at̄ iste
defectus: quoniam si volūtās in amore supioris
immutabilis boni a q̄ illustrabat ut videret
et accēdebat ut amaret. **S**tabilis permane-
ret: nō inde ad sibi placendū auerteret. **E**t ex
h̄ tenebresceret et frigeret: ut vel illa cre-
deret vix dixisse serpentē: vel ille dei manda-
to p̄ponerē vxoris volūtate: putaretq; se ve-
maliter trāsgressore esse p̄cepti: si vite sue so-
ciam non desereret etiā in societate peccati.
Non ergo malū op9 factū ē: id est illa trāsg-
ressio: ut cibo phibito vescerent: nisi ab eis
q̄ iā mali erāt. **N**eq; em̄ fieret ille fruct9 ma-
lus nisi ab arbore mala. **V**t at̄ esset arbor: ma-
la extra naturam factū ē: q̄ nisi vicio volun-
tatis quod extra naturam ē non vtiq; fieret.
Sed vicio deprauari: nisi ex nihilo facta na-
tura non posset. **A**c per h̄ ut natura sit ex eo
habet q̄ a deo facta est. **V**t autem ab eo q̄d
est deficiat: ex hoc q̄ de nihilo facta est. **P**ec-
sic deficiat homo ut om̄ino nihil esset: sed ut in-
clinet ad seipm̄ minus esset q̄ erat cum ei q̄
sūme est inhereret. **R**elicto itaq; deo esse i se
metipso hoc est sibi placere nō iam nichil esse
est: sed nihilo p̄inquare. **V**n̄ supbi sed; seri-
puras sanctas alio noie appellātur sibi pla-
cētēs. **B**onū est em̄ sursum habere cor: non tñ
ad seipm̄ quod ē supbie sed ad deū quod obe-
diētie: q̄ nisi humiliū nō potest esse. **E**st igit̄
aliq̄d humilitatis miro modo quod sursum fa-

ciat cor: et est aliq̄d elacōis quod deorsū fa-
ciat cor. **H**oc q̄dem quasi oterariū videtur ut
elatio sit deorsum: et humilitas sursum. **S**ed
pia humilitas faciat subditū superiori. **N**ihil
est autem superius deo: et ideo exaltat humi-
litas q̄ facit subditū deo. **E**latio autē q̄ in vi-
cio est eo ip̄o respuit subiectōz: et cadit ab
illo q̄ non est quicq; supius et ex hoc erit infe-
rius: et fit quod scriptū ē deiecti eos dū ex-
tollerēt. **N**ō em̄ ait cū elati fuissent ut prius
extollerēt: et postea dicerentur sed cum ex-
tollerentur tūc deiecti sunt. **I**pm̄ q̄ppe extol-
li iā deiecti. **Q**uapropter q̄ nūc i ciuitate dei
et ciuitati dei i h̄ pegrinati seculo maxie cō-
mendat humilitas: et in ei9 rege q̄ est xp̄us
maxie p̄dicatur. **O**terariūq; huic virtuti elaci-
onis viciū in ei9 aduersario q̄ ē dyabol9 maxi-
me dñari sacris literis edocet: p̄fecto ista est
magna differentia q̄ ciuitas vnde loquimur
vtraq; discernit: vna scilicet societas pioz
hoim: alia impioz: singula queq; cū angelis
ad se p̄tinent. **I**n q̄bo p̄cessit hac amor dei
hac amor sui. **M**anifesto ergo apertoz pec-
cato ubi factū est quod deus fieri phibuerat
dyabolus hoim nō cepisset: nisi tam ille sibi
placere cepisset. **I**dem etiā et delectauit quod
dictū est: eritis sicut dij. **Q**uod meli9 eē pos-
sent summo vrozq; p̄ncipio coherēdo p̄ obe-
diētiā: nō suū sibi existēdo p̄ncipiū p̄ super-
biā. **D**ij em̄ creati nō sua veritate: sed dei ve-
ri p̄icipatōe sunt dij. **P**lus autē appetēdo mi-
nus est: q̄ dum sibi sufficere elegit: ab illo q̄
ei viuere sufficit deficit. **I**llud itaq; malū q̄
cū sibi homo placet tāq; et ip̄e sit lumē auer-
titur ab eo lumē: quod ei si placeat et ip̄e
fit lumē: illud inq; malū p̄cessit in abdito ut
sequerēt h̄ malū quod p̄peratū ē in aperto.
Vix est em̄ quod scriptum est. **A**n̄te ruinā
exaltatur cor: et ante gloriā humiliat. **I**lla
p̄fus ruina que fit in occulto p̄cedit ruinā
que fit in manifesto: dū illa ruina esse nō pu-
tatur. **Q**uis em̄ exaltationem ruinaz putat
cum iam ibi sit defectus: q̄ est relictus excel-
sus. **Q**uis autem ruinam esse nō videt: quā-
do fit mandati euident atq; indubitata trāsg-
ressio. **P**ropter hoc deus illud phibuit: q̄d
cum esset admissum nulla defendi posset ima-
ginatione iusticie. **E**t audeo dicere: supbis
esse vtile cadere in aliquod apertum manife-
stūq; peccatum: vnde sibi dispiceant: qui iaz
sibi placēdo ceciderant. **S**alubrius em̄ petr9
sibi displicuit quanto fleuit: q̄ sibi placuit
quando p̄sumpsit: hoc dicit et facer psalmus.
Imp̄le facies eorum ignomia: et q̄rent no-
men tuum domine: id est ut tu eis placeas: q̄
rentibus nomen tuū qui sibi placuerant que

teno suum.

Ca. xiiii.

Sed est prior danabiliorq; supbia. qua etiam in peccatis manifestis suffugiū excusatois inq;ritur: sicut illi pmi hoies: quorum illa dixit serpens seduxit me et mādūcaui: et ille dixit mulier quā dediſti meū hec mihi dedit a ligno et edī. **N**usq; h sanar peticio venie: nusq; imploratio medicine. **N**ā hz isti nō sicut capn qd omiserūt negēt: adhuc tñ supbia i aliud qrit referre qd pperā fecit supbia mulieris i serpentē supbia viri i muliere. **S**ed accusatio poti⁹ q̄ excusatio vera ē: ubi mādati diuini ē apta trāsgressio. **P**ene em h p̄pterea nō fecerūt q̄ id mulier serpente suadente. vir muliē impartiēte omisit q̄i quicq; deo cui vel credere vel cedere an-
teponendū fuit

Ca. xv.

Quia ergo contēptus est deus iūbens q̄ creauerat. qui ad suā imaginē fecerat. q̄ ceteris aialib; p̄posuerat. q̄ in paradiso ostitue- rat. q̄ rez oim copīa saluifq; p̄stiterat. qui p̄ceptis nec plurib; nec gradib; nec difficilī bus onerauerat. s; vno breuissimo atq; leuif- simo ad obediētie salub̄itate; admimiculaue- rat. q̄ eā creaturā. cui liber a fuitus expedi- ret se esse dñm omouebat iusta dānatio sub- secuta ē talisq; dānatio ut homo q̄ custodiē- do mādatum futur⁹ fuerat etiā carne spiri- talis fieret etiā mēte carnalis: et q̄ sua super- bia sibi placuerat. dei iusticia sibi donaretur nec sic vt in sua esset oimmodis potestate. s; a seipō q̄ dissentiens. sub illo cui peccādo cō- sensit. p̄hib̄itate quā ocubiuit duraz miserā q; ageret fuit utē: mortu⁹ spū volens. et cor- pore moritur⁹ inuit⁹: desertor eterne vite. etiam eterna nisi grā liberet morte dānat⁹. **Q**uisquis hñmōi dānatōez vel nimaz vel inū- stā putat: metiri p̄fecto nescit quāta fuerit iniquitas i peccādo: vbi tāta erat nō peccandi facilitas. **S**ic em abrate nō imerito magna obediētia p̄dicat. quia ut occideret filiū res difficilīma est imperata: ita i paradiso tanto maior inobediētia fuit. q̄nto id qd p̄ceptū est nulli⁹ difficultatis fuit. **E**t sic obediētia secūdi hois eo p̄dicabilior q̄ fact⁹ ē obediēs vsq; ad mortē: ita inobediētia p̄mi hois eo detestabilior q̄ fact⁹ inobediens usq; ad mō- tē. **V**bi em magna ē inobediētie pena p̄po- sita. et res a creatore facilis impata. quisnā satis explicet q̄ntum malū sit nō obedire i re facili: et tante p̄ctis imperio et tanto t̄rentis supplicio. **D**ēinde ut breuiter dicat i illi⁹ pec- cati pena. qd inobediētie: nisi iobediētia re- tributa est. **N**ā q̄ homini est alia miseria nisi aduersus eū ipm inobediētia ei⁹ iph⁹: vt quomā noluit quod potuit. quod nō p̄t vlit

In paradiso em etia si non oia poterat an pec- catu q̄cquid tñ nō poterat nō volebat et ideo poterat oia q̄ volebat. **N**ūc vero sicut i eius stirpe cognoscimus. et diuina sc̄ptura testat̄ homo vanitati similis fact⁹ est. **Q**uis em enu- merat q̄ multa q̄ non potest vlit: dum sibi ipse id ē volūtatē ei⁹ ipse anim⁹ ei⁹. et eo infe- rior caro ei⁹ nō obtemperat. **I**psō nāq; inuito et animus plerūq; turbat. et caro dolet et re- terascit et moritur et q̄cquid aliud patimur quod nō pateremur inuiti: h volūtatē nostrē nra nāra oimō atq; ex oimib; p̄tib; obedi- ret. **A**t em aliq̄d caro patit: q̄ seruire nō si- nitur. **Q**uid interest vñ. dū tñ p̄ iusticia; do- minātis dei cui subditi seruire nolum⁹ caro nra nob̄ que subdita fuerat nō seruicō mo- lestia sit q̄uis nos deo non seruicō molestia nobis poterimus esse non illi. **N**eq; em sic il- le nō ut nos seruicō corpis indigemus: et ideo nra est quod recipim⁹. non illi⁹ pena qd fecim⁹. **D**olores poro q̄ dicuntur carnis. aie sunt in carne et ex carne. **Q**uid em caro p̄ seip̄am sine aīa. vel dolet vel cōcupiscit. **S**ed q̄ caro cōcupiscere dicitur vel dolere: aut ipe homo est sicut differimus. aut aliq̄d animi quod carnis afficit passio vel aspera. ut faci- at dolorem. vel lenis vt voluptatem. **S**ed do- lor carnis tantummodo offēso est aie ex car- ne et quedā ab eius passione dissensio sicuti animi dolor que tristitia nūcupat. dissensio ē ab hīs rebus que in nobis nolentibus acci- derunt. **S**ed tristitia; plerūq; precedit me- tus: q̄ et ipse i anima est non in carne: **D**olo- rem autem carnis non precedit vllus quasi metus carnis. qui ante dolorem in carne sen- tiatur. **V**oluptatem vero precedit appetit⁹ quidam qui sentitur i carne quasi cupiditas eius sic fames et sitis. et ea q̄ in genit. alib; v̄statius libido nominatur: cum hoc sit ge- nerale vocabulum omnis cupiditatis. **N**am et ipsam iram nihil aliud esse q̄ vlciscēdi li- bidinē veteres diffinierunt q̄suis nonnunq; homo vbi v̄ndicte null⁹ ē sensus. etiā rebus in animis irascatur. et male scribētem stilum collidat. et calamū frangat iratus. **V**erum et ista hz irarōnabilior qdā tñ vlciscēdi libi- do ē: et nescio q̄ ut ita dixerim q̄i v̄mbra retri- butōis: ut q̄ mala faciūt. mala patiant. **E**st igit̄ libido vlciscēdi. q̄ ira dr. ē libido habēdi pecuniā q̄ auaricia ē libido q̄modocūq; vicē di q̄ puicatia ē libido gloriādi. q̄ iactātia nū- cupat. **S**unt multe varietz libidies q̄z non nulle hnt ec̄ vocabula p̄p̄a: qdā vero nō hnt **Q**uis em facile dixerit. qd vocat̄ libido do- minādi **Q**uā tñ plurimū valere in tirānoruz animis etiā ciuilia bella testat̄ **Ca. xvi**

Quoniam igitur sunt multarum libidines rerum
tamē euz libido dicitur neque cuiusque rei
libido sic additur: non fere assolet ani-
mo occurrere nisi illa qua obscene partes cor-
poris excitantur. Nec autē sibi nō solum totius
corpus nec solus extrinsecus verus etiam intrin-
secus vendicat totumque commouet hominem ani-
mi simul affectu cum carnis appetitu coniuncto
atque mixto. ut ea voluptas sequatur qua ma-
ior in corporis voluptatibus nulla est. ita ut mo-
mento ipso temporis quo ad eius puenitur ex-
tremus pene omnes acies et quasi vigilia cogi-
tatōnis obruatur. Quis autē amicus sapien-
tie sanctorumque gaudiorum iugalem agēs vitā
sed sic apostolus monuit scies suus vas possit
dere in sanctificatione et honore non in morbo
desiderij fieri et gentes que ignorat deus nō
mallet si posset sine hac libidine filios pcrea-
re. ut etiam in hoc serēde prolis officio sic ei
menti ea que ad hoc opus creata sunt quē ad
modum cetera suisque operibus distributa mē-
bra fuerint. nūc volūtatē acta nō est libi-
dinis incitata. Sed neque ipsi amatores huius
voluptatis siue ad seubitus iugales siue ad
immundicias flagitiorum cum voluerit commo-
uetur. sed aliquando motus ille impotens est
poscete nullo. aliquando autē desituit inbian-
tem et euz in animo occupatōne feruat. frigis
in corpore atque ita mirum in modum non solum
generandi volūtatē verum etiam lasciuendi li-
bidini libido nō fuit. et cum tota plerūque mē-
ti cohibenti adūsetur nōnunquam et aduersus se-
ipam diuidetur. commotoque animo in commouē-
do corpore seipsa nō sequitur. **Ca. xvij.**

Merito huius libidinis maxie pudet: me-
rito et ipsa membra que suo quodam ut
ita dixerim iure non omni modo ad ar-
bitrium nostrum mouet. aut nō mouet. pudēda
dicuntur: quod ante peccatum hominis non fue-
runt. Nam sicut scriptum est nudi erant et nō cō-
fundebantur. non quod eis sua nuditas esset inco-
gnita. sed turpis nuditas nōdum erat. quia
nōdum libido membra illa p̄ter arbitrium cō-
mouebat: nōdum ad hominis inobediētiam re-
darguēdam sua inobediētiam caro quodam
mō testimonij phibeat. Neque enim ceci crea-
ti erant ut imperitius vulgus opinatur: quan-
doquidē et ille vidit aialia quibus nomia impo-
suit: et de illa legitur. vidit mulier quia bonus
lignus in escam et quia placet oculis ad vidē-
dum. Datebant ergo oculi eorum. sed ad hoc non
erant aperti hoc est nō attēti. ut cognoscēnt
quid eis indumento gratie p̄staretur. quādo mē-
bra eorum volūtatē repugnare nesciebāt. Quia
gratia remota. ut pena reciprocā inobediētia
plectētur. extēit in motu corporis quedā im-

pudens nouitas. vnde esset indecens nuditas.
et fecit artēcos reddiditque ofusos. Hinc est quod
postea quoniam mādatum dei aperta transgressioe
violauerunt. scriptum est de illis. Et aperti sunt
oculi amboz et agnouerunt quod nudi erant. et cō-
fuerunt folia ficis et fecerunt sibi cāpēstria. Ap-
erti sunt inquit oculi amboz. non ad videndū
nam et antea videbant sed ad discernēdū in-
ter bonum quod amiserant. et malū in quo ce-
ciderant. Vnde et ipsum lignus eo quod istas face-
ret di noscentiam si ad vlcendum terra vititū
rangeretur ex ea re nomē accepit. ut appella-
retur lignum sciēdi boni et mali. Experta enim
morbi molestia eius dērior fit etiam iocūditas
sanitatis. Congnouerunt ergo quia nudi erāt
nudati seque gratia qua fiebat ut nuditas cor-
poris nulla eos lege p̄cū mōti eorum repugnā-
te ofunderet. Hoc itaque cognouerunt quod feli-
cius ignoraret. si deo credētes et obedientes
nō committerēt. quod eos cogeret experiri in fi-
delitas et inobediētia quid noceret. Proinde
cōfusi inobediētia carnis sue tanquam teste p̄ca
inobediētie sue. cōfuerunt folia ficis et fecerunt
sibi campestria. id est succinctoria genitaliū
Nam quidem in p̄teres succinctoria posuēt
Porro autem campestria latinus quidē hū-
est. sed ex eo dicitur quod iuuenes qui nudi exerce-
bantur in campo pudēda opiebant. Vnde qui
ita succincti sunt campestratos vulgus appel-
lat. Ad itaque aduersus damnatā culpā inobe-
diētie volūtatē libido inobediēter moue-
bat. verecūdia pudēter tegebat. Ex hoc oēs
gentes quoniam ab illa stirpe p̄creati sunt
vsque adō tenēt in vsu pudēda velare ut qui-
dam barbari illas corporis partes nec in bal-
neis nudas habeant sed cum earum tegimētis
lauēt. Per opacas quoque in die solitudines. euz
quidam nudi philosophentur vnde gignoso
phiste nomiantur. adhibent tamē genitalibus
tegmia. quibus per cetera membrorum carent.

Opus vero quod libidine **Ca. xvij**
tale peragitur non solum in quibusque
stupris vbi latebre ad subterfugien-
da humana iudicia requiruntur. verum etiam
in vsu scortorum quoniam terrenā ciuitas licitam
turpitudinem fecit. quāuis id agatur quod eius
ciuitas nulla lex vindicat deuitat tamen pu-
blicum etiam p̄missa atque impunita libido cō-
spectum. et verecūdia naturali habent p̄uisuz
lupanaria ipsa secretum faciliusque potuit im-
pudicicie nō habere vincula phibitionis quoniam
impudentia remouēt latibula illius feditatis
Sed hanc etiam ipsi turpes turpitudinem vo-
cant cuius licet sint amatores ostēatores ef-
se nō audent. Quid cōcubitus cōiugalis. qui
scdm matrimonialius p̄scripta tabularum

preantoz fit causa liberoz. Nonne r ipe qm
 q fit licitus r honestus r remotum ab arbitris
 cubile acquirit. Nonne omes famulos atq3 ip
 fos et paraniplos r quoscunq3 ingredi quelibet
 necitudo pmiserit animitur foras qvfl bla
 diru viunx coiugi incipiat. Et qm sicut ait eti
 am quid a romani maxim9 auctor eloquij om
 nia recta sca in luce se collocari voluit id est se
 appetit sciri: B recte factu sic appetit sciri vt
 tamen erubescat videri. Quis em nescit ve filij
 preceetur quid in se diuges agant qm quidez
 vt id agat tata celebritate ducuntur vxores:
 r tamen cum agit vnd filij nascant nec ipsi filij
 si qui inde iam nati sunt testes fieri pmittunt
 Sic em hoc recte factu ad sui noticiam lucez
 appetit aioz: vt tñ refugiat oculo3. Vñ hoc
 nisi qz sic geritur qd deceat ex natura: vt eti
 am qd pudeat omittetur ex pena. ¶ Ca. xix.

Hinc est qd r illi philosophi qui xpita
 ti pprius accesserunt iram atz libidiez
 viciosas animi partes esse ofessi sunt
 eo qd turpis atz inordinata moueretur ad ea
 etia que sapietia perpetrari vetat: ac p h op9
 habet moderatice mentē atz rōnem quā par
 tem animitriciā velut in arce quadā ad istas
 regēdas phibent collocatā: vt illa imperate
 istis fuitibus possit in homie iusticia ex omi
 animi parte suari. Ne igit partes q3 et in ho
 mie sapiete ac tempante fatent esse viciosas
 vt eas ab his rebus ad quas iniuste mouetur
 mens opescēdo r cohibendo refrenet ac reuo
 cet atz ad ea pmittat que sapietie lege cōces
 sa sunt sic iram ad excedam iustiaz cohercio
 nem sic libidie ad ppagande plis officium
 tēe inq3 partes in paradiso ante pētm viciose n
 erant. Non em opra rectam voluntatem ad ali
 quid mouebatur: vñ necesse est eas rōnis tā
 qm fremis regētibus abstinē. Nam qd nūc ita
 mouent r ab eis qui tempater r iuste r pie vi
 uūt alias facilius alias difficiliter tñ phiben
 do r repugnādo modificatur: nō est vtiq3 sa
 nitas ex natura s3 languoz ex culpa. Ad autē
 ire opa aliaz q3 affectiōnū in quibusq3 dicitis
 atz factis nō sic abscondit verecūdia vt opra
 libidie que sūt genitalib9 mēbris quid cau
 se est nō quia in ceteris mēbra corporis nō ipe af
 fectōes s3 cum eis ofenserit voluntas mouet: q
 in vfu eoz omīno domiantur. Nam quisquis
 verbū emittit iratus vñ etiaz que qm pcutit n
 possit hoc facere n lingua r manus iubente q
 dāmodo voluntate moueretur que mēbra eti
 am cuz iranulla est mouetur eadez voluntate.
 At vero genitales corporis partes ita libido
 suo iuri quodāmodo mācipauit vt moueri nō
 valeant si ipa defuerit: r nisi ipso vñ vltro vel
 excitata surrexerit. Hoc est qd pudet. B ē qd

intuentiū oculos erubescēdo deuitat magis
 q3 fert homo spectantiū multitudiem quādo
 iniuste irascit homini qm vñ vnus affectus r
 quādo iuste miscet vxori. ¶ Ca. xx.

Hoc illi canini phi hoc est cinici nō vi
 derūt pferētes opra humanā verecū
 diam quid aliud qm caninā. B est im
 mūdas impudētē q3 sentēciam vt sc3 qm iul
 stum est qd fit in vxore palaz nō pudeat id a
 gere: nec in vico aut platea qualibet coniu
 galem ocubitus deuitare. Vicit tñ pudor na
 turalis opinioez huius erroris. Nam r si phi
 bent hoc aliquādo gloriabūdū fecisse dio ge
 nem ita putātem sectā suaz nobilitate futurā
 si in hoim memoria insignior eius impudētia
 figētur. postea tamē a cinicis fieri cessatū est
 plusq3 valuit pudor vt erubesceret homies
 homibus qm error vt homies canibus esse fi
 miles affectaret. Vñ r illum vñ illos qui hoc fe
 cisse referūt: potius arbitroz ocubentiū mo
 tus dedisse oculis hoim nescientium quid sub
 pallio geretur qm humano pmetē aspectu po
 tuisse illaz pagi voluntatem. Vbi em philoso
 phi nō erubescēbat videri se velle ocumbere
 vbi libido ipa erubescēt surgē. Et nūc vidē9
 ad hoc esse philosophos scimicos. Vñ em sunt
 qui nō solum amicitur pallio: vñ etiam cla
 uam ferūt: nemo tamē eoz audeat hoc facere
 Ad si aliqui aui essent vt nō dicam idē9 la
 pidantiū: certe opuentiū saluū obruerent
 Pudet igitur hui9 libidie humanaz sine vl
 la dubitatōne naturā r merito pudet. In ei9
 quippe inobediētia que genitālia corporis mē
 bra solis suis motibus s3 dicit r ptiati volun
 tatis erupuit satis ostendit quid sit homis il
 lius pme retributū inobediētie: qd in ea par
 te maxime oportuit apparē qua generat ipsa
 natura que illo pmo r magno in deterius est
 mutata pto: a cuius nexu nullus eruit nisi id
 quod cum omnes in vno essent in cōmunez p
 nicie m perpetrātū est: r dei vmbicatum iusti
 cia dei gratia in singulis expiet. ¶ Ca. xxi.

Hic itaq3 vt credamus illos diuges
 in paradiso cōstitutos per hāc libidiez
 de qua erubescendo eadem membra
 tēxerūt impleturos fuisse quod in sua bñdic
 tione deus dixit. Crescite r multiplicamini r re
 plere terraz. Post pētm quippe orta est hęc libi
 do post peccatum eam natura nō impudens
 amissa potestate cui corpus ex omi parte sui
 ebat sensit attendit erubuit operuit. Illa ve
 ro bñdictio nuptiaz vt diugati crescerent r
 multiplicarentur r implerent terram quāuis r
 in delinquentibus manserit tamē ante q3 de
 linquerent data est vt cognoscēt preatōz
 filioz ad glām cōnubij nō ad penaz pntere

pcu. Sed nūc homies pfecto illius que in pa
 radiso fuit felicitatis ignari. nisi p hoc qd ex
 perti sunt id est p libidines de qua videm⁹ et
 ipsam honestatē erubescē nuptiaz. nō potuif
 se gigni filios opmātur. Alij scpturas diuinas
 vbi legitur post pccm puduisse nuditatis et
 pudēda esse oteat ap̄sus nō accipiētes s; infī
 delis irridēres; alij vero quāuis eas accipiāt
 et honorēt. illud tñ quod dcm ē crescite et mul
 tiplicamī. nō scdm carnalem fecūditatē vo
 lunt intelligi. quia et fm aiā legitur tale ali
 quid dictū. multiplicab me in anima mea in
 virtute vti id quod in gene se quisit. et implete
 eram et dñamini eius. eram intelligāt carnem
 quā pñtia sua implet aiā eius q; maxie dñāc cū
 in virtute multiplicatur. Carnales at̄ fec⁹ si
 ne libidie que post pccm exorta. inspecta. ofu
 sa. velata est. nec tūc potuisse nasci. sicut neq;3
 nūc pnt. nec in paradiso futuros fuisse; sed fo
 ris sicut et factum est. Nam postea qm inde di
 missi sunt ad gignēdos filios coierūt; eosq;3
 genuerūt. **Ca. xxij.**

Des at̄ nullo modo dubitam⁹. fm be
 dictōem dei crescere et multiplicari et
 implē eram donum esse nuptiaz. quas de⁹ an
 te pccatū homis ab inicio constituit. creādo
 masculus et femiam qui sexus vti q; euidens in
 carne est. Huic quippe operi dei etiāz bñ dictō
 ipsa subiuncta est. Nam cum scptura dixisset
 masculū et femiam fecit eos. otinuo sb̄dit. et
 benedixit eis deus dicēs. Crescite et multipli
 camini et replete eram et dñamini eius et ceta.
 Que omia quāq; nō mōdūm pnt etiā ad
 intellectum spiritalem referri. masculū tamē
 et femiam nō sicut simile aliqd etiam in homie
 vno intelligi p̄. quia videlicet in eo aliud est
 quod regit aliud qd regitur; s; sicut euidentis
 hinc apparet in diuisi sexus corpibus masculus
 et femiaz ita creatos. vt plem gnādo cresce
 rēt et multiplicarēt et implerēt etraz magne
 absurditatis est reludri. Reg em̄ de spū qui
 impat et carne que obtempat aut d animo ra
 tionali qui regit et irrōnali cupiditate que re
 gitur. aut de virtute cōtemplatiua q̄ excellit
 et de actiua que subdiē. aut de intellectu mētis
 et sensu corporis; s; apte de vinculo iugali q̄ in
 uicem sibi vrerq; sexus obstrigitur dñs inter
 rogatus vt rūlicēt quacuq; causa dimittere
 vxorē qm̄ ppter duriciam cordis israhelitaz.
 moyses dari pmisit libelluz repudij. respōdit
 at; ait. Non legistis. quia q̄ fecit ab inicio ma
 sculus et femiam fecit eos et dixit. ppter hoc di
 mittet homo patrē et matrem et adherēbit vx
 ori sue et erūt duo in carne vna itaq; iam n̄ sūt
 duo s; vna caro. quod ḡ deus oīiūxit homo nō
 separet. Certuz est igit masculū et femiaz ita

pmittus institutos vt nūc homies duos diuer
 si sexus videmus et nouim⁹. Vnū autē dici. vel
 ppter diuinitatem vel ppter originē femie. que
 de masculo latē creata est. Nam et ap̄lus p hoc
 pmuz quod deo instituēte p̄cessit exemplum.
 singulos quosq; ad monet vt viti vxores suas

Odiligant. **Ca. xxij.**
 Visquis autē dicit nō fuisse coitos
 nec gnaturōs si peccassent. quid dicit
 nisi ppter nūditatem sanctoz necessariū ho
 mis fuisse peccatū. Si em̄ nō peccādo soli re
 manēt quia sic putāt nisi peccassent gnare n̄
 possent. pfecto vt nō soli duo iusti homies pos
 sent esse sed multi. necessariuz fuit peccatum.
 Quod si credē absurdum est illud pot⁹ ē cre
 denduz q; sanctoz nūs quātus complēde illi
 sufficit beatissime ciuitati tātus existēt. et sine
 mo peccasset. quātus nūc dei grām de multi
 tudie colligitur peccatoz. quousq; filij seculi
 b⁹ gnant et gnant et iō ille nuptie digne felici
 tate padifi si pccm nō fuisset. et diligēdaz pro
 lem gignēt. et pudendam libidinem nō habe
 rēt. S; quō id fieri posset nūc non est quo de
 mōstretur exemplo. Nec ideo tñ incredibile
 d; videri etiā illud vnū sine ista libidinē vo
 lūtati potuisse fuire. cui tot mēbra nō fuunt
 An vero manus et pedes mouem⁹ cum volum⁹
 ad ea que his mēbris agēda sunt sine vilo re
 misu tanta felicitate quāta et in nobis et in alijs
 videmus. maxime in artificibus quozq; ope
 rum copaliuz vbi ad exercendā infirmiorē
 tardiorēq; naturaz agilitoz accessit industria
 et nō credimus ad opus gnationis filioz si li
 bido nō fuisset. que peccato retributa est ino
 bediētie. obediēt homibus ad voluntatis nu
 tum similis vt cetā potuisse illa mēbra fuire.
 Rōne cicero in libro d̄ republica cum de im
 pioz differētia disputaret. et huius rei simili
 tudinē ex natura homis assumēt. vt filijs dix
 se imperari corporis mēbris propter obediēdi
 facilitatē. viciōs asvero animi partes. vt suof
 asperiore imperio coherceri. Et vtiq; ordine
 naturali animus antepōit corpori et tam ip
 se animus imperat corpori facilius qm̄ sibi. Ve
 rūtāmē hec libido de qua nūc differuimus eo
 magis erubescēda existit. q; animus in ea nec
 sibi efficacit imperat vt oīno nō libeat; nec
 oīno corpori vt pudēda mēbra voluntas po
 tius qm̄ libido omoueat. Quod si ita esset. pu
 dēda nō essent. Nunc vero pudet animuz refi
 sti sibi a corpore. quod ei natura inferiore sub
 iectuz est. In alijs quippe affectōmibus cum si
 bi resistit ideo minus pud; quia cum a seipso
 vincitur. ipse se vincit. et si inordinatē at; vi
 ciose. quia ex his partibus que rationi subici
 debēt tamē a partibus suis ac per hoc vt dcm

est a seipso vincitur. Nam eius ordinatē se ani-
 mus vincit ut irracionales motus eius menti
 rationiq; subdatur. si tamen illa subdita est
 deo laudis atq; virtutis est. **A**nus tamē pu-
 det cum sibi animus ex viciosis suis partibus
 nō obtemperat. q̄ cum ei corpus quod alterū
 ab illo est atq; infra illud est. et cui? sine illo na-
 tura non vivit. volenti iubentiq; nō cedit. **S**;
 cum alia mēbra retinētur voluntatis imperio
 sine quibus illa que contra volūtatē libidi-
 ne concitatur. id quod appetūt implē non pos-
 sunt pudicia custoditur nō amissa. sed non
 remissa delectatōne peccati. **H**unc remissū hāc
 repugnātiā. hanc volūtatē et libidinis rix-
 am vel certe ad voluntatis sufficientiam libi-
 dinis indigētiā. peuldubio nisi culpabilis
 inobediētia penali inobediētia plectētur. in
 paradiso nuptie non haberent sed voluntati
 membra ut cetera ita cuncta fuissent. ita geni-
 tale aruum. vas in hoc opus creatum femina
 ret. ut nūc terram manus et quod modo d̄ hac
 re nobis volentibus diligētius disputare ve-
 recūdia resistit. et compellit veniam honore p̄-
 fato a pudicis auribus p̄scere. cur id fieret
 nulla causa esset. sed in omnia que de huiusmodi
 di membris sensum cogitatis attingēt. sine
 villo timore obscenitatis liber s̄mo ferret nec
 ipsa verba essent que vocaretur obscena. s; q̄d
 quid inde dicitur. tam honestus est q̄ de ali-
 is cum loq̄mur corporis partibus. quisq; er-
 go ad has literas impudicus accedit culpaz
 refugiat non naturam facta denoret sue tur-
 pitudinis nō verba nostre necessitatis in qui-
 bus mihi facillime pudicus et religiosus lector
 aut auditor ignoscit. donec in fidelitatem re-
 fellam. non de fide rerum inexplarum. s; d̄ sen-
 su expertarum argumētantem. **L**egit em̄ hec
 sine offensione qui non exhorret apostolū hor-
 rendā feminarum flagicia reprehendentes. que
 immutauerūt naturalem usum in eum vsu q̄
 est contra naturam. p̄cipue quia nos nō dam-
 nabilem obscenitatem nūc sicut ille cōmemor-
 tauimus atq; reprehendimus. sed in explican-
 dis quātum possum? humane gnationis effe-
 ctibus. verba tamē sicut ille obscena vitam?
Seminaret igitur plem. **C**a. xxnij
 vir. susciperet femina genitalibus mē-
 bris. quādo id opus esset et quantum
 opus esset voluntate motis non libidine con-
 citatis. **N**ecq; em̄ ea sola membra mouem? ad-
 nutum que compactis articulata sunt ossibus
 sicut manus et pedes et digitos. verum etiam
 illa que mollibus remissa sunt nervis cum vo-
 lumus mouem? agītādo. et porrigēdo produ-
 cimus. et or. quēdo s̄lectimus. et cōstringēdo
 duramus. sicut ea sunt que in ore et in facie q̄n-

tum potest volūtas mouet. **P**ulmones dem-
 q; ipsi om̄ nisi medullarum mollissimi viscerz
 et ob hoc antro p̄toris communiti ad spiri-
 tum ducēdum ac remittēdum vocemq; emit-
 tendā seu modificādā. sic ut folles fabrozū
 vel organoz. flantis. respirātis. loquētis. cla-
 mantis. cantātis fuunt voluntati. **M**itto
 quod aialibus quibusdā naturaliter inditū
 est ut tegmē quo corpus om̄e vestitur si quid
 in quocumq; loco eius senserint abigēdum.
 ibi tantum moueant vbi sentiunt. nec solum
 in hētes muscas. verum etiaz herētes hāstas
 cutis tremore discutiāt. **N**umquid quia id nō
 potest homo. ideo creator quibus voluit ani-
 mātibus donare nō potuit. **S**i q̄ et ipse homo
 potuit obediētiā etiam inferiorz habere mē-
 broz. quam sua inobediētia perdidit. **N**ecq;
 em̄ deo difficile fuit sic illum condē ut in eius
 carne etiam illud nō nisi eius volūtatē mouē-
 tur. quod nunc nisi libidine non mouet. **N**am
 et hoim quorūdam naturas nouimus multuz
 ceteris dispares et ipsa raritate mirabiles nō
 nulla ut volunt de corpore faciētum. que alij
 nullo modo p̄nt. et audita vix credunt. **S**unt
 etem̄ qui et aures mouēt. v̄l singulas vel am-
 bas simul. **S**unt qui totam cesariem capite in-
 moto quātum capilli occupant deponūt ad
 frōtem. reuocātq; cum volunt. **S**unt qui eo-
 rum que deuoraerūt incredibilē plurima et
 varia paululum p̄corijs cōtrectatis tanq̄m
 de saculo quod placnerit integerrimuz profe-
 runt. **Q**uid am voces auū pecorumq; et alioz
 quozūlibet hoim. sic imitantur atq; exp̄munt.
 ut nisi videantur discerni omnino non possint.
Nonnulli ab imo sine pudore ita numerosos p̄-
 arbitrio sonitus edunt. ut ex illa etiam parte
 cantare videātur. **I**pse sum expertus. sudare
 homiez solere cum vellet. **P**otum est quosdā
 flere cum volūt. atq; vberim lacrimas fūde-
 re. **T**am illud multo est incredibilis q̄d plei-
 q; fratres memoria recētissima experti sunt.
Presbiter fuit quidam restitutus nomine in
 prochia cala mēsis ecclesie. quādo ei placebat
 rogabatur autē ut hoc faceret ab eis qui rez
 mirabilem coram seire cupiebāt. ad imitatas
 quasi lamētantis cuiuslibet hoim̄ voces ita
 se auferbat a sensibz. et iacebat similim? mor-
 tuo ut nō solum vellicantes atq; pugnantes
 minie sentiret. sed aliquādo etiaz igne vrere-
 tur. ad moto sine villo doloris se su nisi postmo-
 duz ex vulnere. **N**on autē obnitendo sed nō se-
 tiendo nō mouere corp? eo probatur q̄d tan-
 q; in defūcto nullus inueniebat̄ anxiet? **H**o-
 minuz tamē voces si clarius loquerent̄. tanq̄
 delōginquo se audire postea referebat. **C**uz
 itaq; corpus etiaz nūc q̄busdā licet in carne

corruptibili hanc erūnosam ducētibz vitam
 ita in plerisq; morōnibus et affectōnibus extra
 vscatum nature modū mirabiliter seruiat.
 quid cause est vt non credamus ante inobedi
 entie peccatum corruptōnibz supliciu. ad p
 pagandā prolem sine vlla libidine seruire vo
 luntati humane humana mēbra potuisse. Do
 natus est itaq; homo sibi. quia deseruit deus
 placendo sibi. et non obediens deo. non potuit
 ite obedire nec sibi. Hinc euidentior miseria q̄
 homo nō viuūt et vult. Nam si velle et viuēt bea
 tum se putaret. sed nec sic tamen esset. si tur
 piter viuēt.

Ca. xxv.

Quāq; si diligētius attendamus nisi
 beatus nō viuūt vt vult. et nullus bea
 tus nisi iustus. Sed etiam ipse iustus
 non viuūt vt vult. nisi eo peruenierit vbi mori
 falli. offendi. omnino nō possit. ei q; sit certum
 ita semper futurū. Hoc em natura expedit ne c
 plene atq; perfecte beata erit. nisi ad epra qd
 expedit. Nunc vero quis hominum potest vt
 vult viuere. quando ipm viuere non est in po
 testate. Viuēt enim vult. mori cogitur. Quos
 modo ergo viuūt vt vult. qui non viuūt quā
 diu vult. Quod si mori voluēt. quomodo po
 test vt vult viuere. qui non vult viuere. Et si
 ideo mori velit. nō quo nolit viuē. sed vt post
 mortē melius viuāt. nōdum ergo vt vult viu
 uit. sed cum ad id quod vult moriendo p̄ue
 nerit. Verum eo viuūt vt vult. quoniā sibi ex
 tortit sibi q; imperauit nō velle quod nō potest
 atq; hoc velle quod potest sicut ait terentius
 quoniā nō potest id fieri quod vis nisi id velis
 quod possis. nec ideo beatus est. quia pacien
 ter miser est. Beata quippe vita si nō amatur
 nō habetur. Porro si amatur et habetur. ceter
 is omnibus rebus excellentius necesse est ama
 tur. quoniāz propter hanc amandū est quid
 quid aliud amatur. Porro si tantum amatur
 quantum amari digna est. nō enim beatus est
 a quo ipsa beata vita nō amatur vt digna est
 fieri nō potest vt eam qui sic amat. nō eterna
 velit. Tunc igitur beata erit quando eterna
 erit.

Ca. xxvi.

Uiebat itaq; homo in paradiso sicut
 volebat. quādiu hoc volebat quod
 deus iusserat. Viuebat fruēs deo ex
 quo bono erat bonus. viuēbat sine vlla egesta
 te. Ita semper viuere habens in potesta
 te. Cibis aderat ne esuriret. potus ne sitiret
 lignuz vite ne illum senecta dissolueret. nichil
 corruptōis in corpore vel ex corpore vllas mo
 lestias vllis eius sensibus ingerebat. nullus in
 trinsecus morbus nullus idul metuebat ex
 trinsecus. summa in carne sanitas. in anima
 tota tranquillitas. sicut in paradiso nullus est

tus a frigore. ita in eius habitatore nulla ex eu
 piditate vel timore accidebat bone voluntatis
 offensio. nihil omnino triste. nichil erat inanimē
 lerum gaudium verum perpetuebatur ex deo
 in quem flagrabat caritas de corde puro. cō
 sciētia bona. et fide nō ficta. atq; mē se cōiugū
 fida ex honesto amore societas. cōcoris mētis
 cor. porisq; vigilia et mādati sine labore custo
 dia. Non lassitudo vagabatur ociosum. nō sō
 nus premebat inuitum. In tāta felicitate re
 rum et felicitate hominū. absit vt suspicemur nō
 potuisse prolem feri sine libidinis morbo. sed eo
 voluntatis nutu mouerētur membra illa quo
 cetēa. et sine ardoris illecebroso stimulo cū tñ
 quillitate animi et corporis nulla corruptōne
 integritatis infūderetur gremio maritus vx
 oris neq; em quia experiētia probari nō potest
 ideo credendum nō est. quando illas corporis
 partes nō agēt turbidus calor. sed spōtanea
 potestas sicut opus esset adhiberet. ita tūc po
 tuisset vtero cōiugis salua integritate femiei
 genitalis virile semē immitti. sicut nunc pōt
 eadem integritate salua ex vtero virginis flux
 us monstrui cruoris emitti. Eadez quippe via
 possz illud iniel. qua hoc potest eici. Vt enim
 ad pariēdum nō doloris gemitus sed marui
 tatis impulsus feminea viscera relaxaret. sic
 ad fetādum et cōcipiendum nō libidinis appeti
 tus sed volūtatīs vsus naturam vtrāq; cōiū
 geret. De rebus em loqmur nūc pudēdis. et
 ideo quāuis anteqm earum pudēt quales es
 se potuissent cōiciamus vt possumus. tamē ne
 cesse est vt nostra disputatio magis frenetur
 ea que nos reuocat vere cūdia. qm eloquētia
 que nobis parum suppetit adiuuet. Nam cuz
 id quod dico nec ipsi experti fuerint qui expe
 riti potuerūt. quoniā preoccupante pecca
 to exiliū de paradiso ante meruerunt qm sibi
 in opere serēde propaginis et tranquillo arbitrio
 cōuenirent. quomodo nūc cū ista cōmemorā
 tur sensibz occurrūt humanis. nō experiētia libi
 dinis turbide nō cōiectura placide volūta
 tis. Hinc est quod impedit loquētem pudor.
 et si nō deficiat ratō cogitātem. Verūt amē om
 nipotēti deo summo. ac summe bono creatori
 omnium naturarum. volūtatū autem bona
 rum ac adiutori ac remuneratori. Malaz at
 elictori et dānatori. vtrāq; ordinatori nō defu
 it vtiq; cōsiliū q̄ cētum numez. ciuium in sua
 sapientia p̄destinatum etiam ex damnato ge
 nē humano sue ciuitatis implēt. non eos iam
 meritis. quādo qui dem vniūsa massa tanq; in
 viciata radice damnata est. s; gētia discernēs
 et liberatis nō solum de seipsis. vtz etiam d nō
 liberatis qd eis largiat ostēdēs. nō em debita
 sed gratuita bonitate tūc se quisq; agnoscit

erutum malis. cum ab eoz hoim confortio fit
 immunis. cum quib9 illi iusta esset pena comu
 nis. Cum ergo no crearet deus quos peccatu
 ros esse presciuit. quando quidem in eis rex eis
 et quid eozus culpa mereretur et quid sua gra
 tia donare tur poss9 ostendē. nec sub illo crea
 tore ac dispositoze perversa inordinatio deli
 quetium certum periteret ordinem rerum.

Dominde peccatores et **Ca. xvij.**
 Angeli et homies nihil agunt quom
 pediantur magna opera domini ex q
 fita in omēs voluntates eius. quoniam qui p
 uidenter atq; omnipotenter sua cuiq; distri
 buit non solum bonis verum etiam malis bene
 uti nouit. Ac p hoc ppf meritū pme malevolū
 tatis ita damnato atq; obdurato angelo ma
 lo ut iam bonam volūta tem ulterius nō habe
 ret. bene vtens deus. cur nō permitteret ut ab
 illo pimus homo qui rectus hoc est bonevolū
 tatis creatus fuerat temptaretur. quando qui
 dem sic erat institutus ut si de adiutorio dei
 fideret bonus homo. malum angeluz vinceret.
 si autem creatorem atq; adiutorem superbe
 sibi placendo deserēt vinceretur. merituz bo
 num habens in adiuta diuinitus volūta te re
 cta. malum vero in deserēte deum voluntate
 perversa. quia et ipsuz fidere de adiutorio dei
 nō quidem posset sine adiutorio dei. nec tam
 ideo ab his diuine gratie beneficijs sibi recedē
 nō habebat in potestate. Nā sicut in hac car
 ne viuere sine adiuētis alimētorum in pote
 state nō est. nō autem in ea viuere in potesta
 te est. quod faciunt qui seipos necant. ita be
 ne viuere sine adiutorio dei etiaz in paradiso
 nō erat in potestate. Erat autē in potestate
 male viuere. sed beatitudine nō permāsura. et
 pena iustissima secutura. Cum igitur huius
 futuri casus humani deus non esset ignarus.
 cur eum nō fineret inuisi angeli malignitate
 temptari. nullomodo quidem quod vincerent
 incertus. sed nihilominus psciens qd ab eis se
 mie adiuto sua gratia idem ipse dyabolus fu
 erat sanctoz gloria maiore vincēdus. ita fa
 ctum est. nec deum aliquid futuroz latēt nec
 presciendo quenqm peccare compelleret. et
 quid interesset inter ppriam cuiusq; presump
 tionem et suam tūtionem. angelice et huma
 ne rationali creatu re osequēti experiētia de
 mōstraret. Quis enim audeat credere aut di
 cere ut neq; angelus neq; homo caderet i dei
 potestate nō fuisse. Sed hoc eoz potestati
 maluit nō auferre. atq; ita et quantum boni
 sua gratia valēt ostendē.

Ca. xviii.
Aecerunt itaq; ciuitates duas amor
 duo. terrenam scilicet amor sui vsq;
 ad cōtemptum dei celestē vero amor

dei vsq; ad cōtemptū sui. Deniq; illa in seip a
 hec in domino gloriatur. Illa enim querit ab
 homibus gloriā. huic autem cōscientie de
 uste estis maxime est gloria. Illa in gloria sua
 exaltat caput suum. hec dicit deo suo. gloria
 mea et exaltans caput meum. Illi in principi
 bus eius. vñ in eis quas subiugat nationibus
 domiandi libido domiatur. in hac seruiunt
 vicem in caritate. et ppositi cōsulendo. et sibi
 diti obtemperādo. Illa in suis potentib9 di
 ligit virtutem suaz. hec dicit deo suo. diligā
 te domie virtus mea. Ideoq; in illa sapiētes
 eius fm homiem viuētes aut corporis aut ani
 mi sui bona aut vtriusq; sectati sunt. aut q po
 tuerūt cognoscere deum. non vt deum hono
 rauerūt vñ gratias egerunt sed euauerunt
 in cogitationibus suis. et obscuratum est infi
 piēs cor eozum. dicētes se esse sapiētes. id est
 domiante sibi supbia in sua sapiētia sese extol
 lētes stulti facti sunt. et immutauerūt gloriā
 incorruptibilis dei in similitudinē imaginis
 corruptibilis homis. et volucruz. et quadrupe
 dum. et spētum. ad huiuscemodi em simulacra
 adoranda vñ duces populoz vñ sectatores fu
 erunt et coluerunt atq; seruierunt creature po
 tius qm creatori qui est benedictus in secula
 in hac autem nulla est homis sapiētia nisi pie
 tas qua recte colitur verus deus. id expectāf
 pmiū in societate sanctoz. nō soluz hoimre
 rum etiā et angeloz. vt sit deus omia in omi
 bus. Amē.

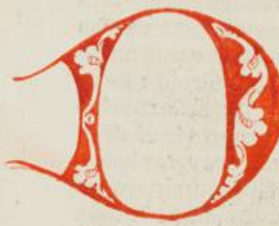
Explicit liber decimusquartus.

Incipiunt capitula libri .xv.

De duobus ordinibus generationis humane in diuersos fines ab inicio percurreris. i.
De filijs carnis et filijs promissionis. ij.
De sterilitate sate qm dei gratia fecundauit. iij.
De terrene ciuitatis ocertatione vsq; pace. iij.
De primo terrene ciuitatis aut ore fratricida cuius impietati romane urbis obitus germani cede responderit. v.
De languoribus quos ex pena peccati etiam ciues ciuitatis dei in huius vite peregrinatione patiuntur et a quibus deo medente sanantur. vi.
De causa et pertinacia sceleris cain que a facinore ocepto nec dei sermo reuocauit. vii.
Que ratio fuerit ut cain inter principia generis humani cederet ciuitatem. viii.
De longa vita hominum que fuit ante diluuium et de ampliore humanorum corporum forma. ix.
De differencia qua inter hebreos et nostros codices videtur annorum numeri dissonare. x.
De annis marisala: cuius etas quatuordecim annis videtur diluuium excedere. xi.
De opinione eorum qui primorum temporum homines talia longosque scribit fuisse non credunt. xii.
An in dinumeratione annorum hebreorum magis quam in interpretibus sit sequenda auctoritas. xiii.
De paritate annorum qui in scripturis quibus nunc spacijs et in partibus seculi occurrerunt. xiiii.
An credibile sit primi seculi viros vsq; ad eam etatem qua filios generasse referunt a cubitu continuasse. xv.
De iure iugiorum quod dissimiliter a sequebantur matronis habuerint prima conubia. xvi.
De duobus ex vno genitore percreatis patribus atq; principibus. xvii.
Quid signatum sit in abel et seth et nos quod apparet ad christum et corpus eius id esse ecclesiam pertinere. xviii.
De significatione que in enoch translatione monstratur. xix.
De eo quod cain successio in octaua ab adam generatione clauderet in posteris ab eodem patre ad noe decimum inuenit. xx.
Qua ratione memorato enoch qui fuit filius cain totius generationis eius vsq; ad diluuium sit continuata narratio memorato autem enos qui fuit filius seth ad obsequium humane principium sit reditum. xxi.
De lapsu filiorum dei alienigenarum mulierum amore captorum vnde et omnes exceptis octo hominibus diluuium premeruerunt. xxii.
An credendum sit angelos substantie spirituales amore speciosarum mulierum captos eorum demisse iugia ex quibus gigantes sine latu. xxiii.
Quod intelligendum sit quod eis qui diluuium per-

di erant dominus dixerit erunt dies eorum centum viginti anni. xxiiii.
De ira dei que incommutabilis tranquillitate nulla inflammati de perturbat. xxv.
Quod archa quam noe iussus est facere in omnibus christum ecclesiamque significet. xxvi.
De archa atque diluuium nec illis esse consentiendum qui sola historia recipiunt sine allegorica significatione nec illis qui solas figuras defebunt repudiata historica veritate. xxvii.

Explicium capitula libri .xv. Incipit liber quindecimus.

De felicitate paradisi vel de ipso paradiso et de vita ibi primorum hominum eorumque peccato atque superfluo multo multa senserunt multa dixerunt multa litteris mandauerunt. Nos quoque secun-

dum scripturas sacras vel quod in eis legitur mus vel quod ex eis intelligere potuimus eorum congruentes auctoritati de his rebus in superioribus libris diximus. Enucleati autem si ista querantur multiplices atque multimodas pariuntur disputationes que pluribus intexte sunt volumibus quam hoc opus tempusque deponere possit. Quod non ita largum habemus ut in omnibus que pertinent ad ociosum et scrupulosum pacem ad interrogandum que capaces ad intelligendum nos oporteat imorari. Arbitror tamen satis iam fecisse magnis et difficilimis questionibus de inicio vel mundi vel anime vel ipsius generis humani quod in duo genera distributum vnum eorum qui secundum hominem alterum eorum qui secundum deum viuunt. Quas etiam misce appellamus ciuitates duas hoc est duas societates hominum quare est vna que predestinata est in eternum regnare cum deo altera eternum superfluum subire eius diabolo. Sed iste finis est eorum de quo post loquendum est. Nunc autem quoniam exortum eorum siue in angelis quorum muneris in genitorum a nobis siue in duobus primis hominibus satis dictum est iam michi videtur eorum aggrediendum excursus ex quo illi duo generare ceperunt donec homines genera cessabunt. Hoc enim vniuersus tempus siue seculum in quo cedunt morientes succeduntque nascentes istarum duarum ciuitatum de quibus disputamus excursus est. Nam et est itaque prior cain ex illis duobus generis humani partibus pertinens ad hominum ciuitatem posterior abel ad ciuitatem dei. Sicut enim in vno homine quod dixit apostolus exprimitur quia non primum quod spiritale est sed quod